

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studium humanitní vzdělanosti

Natálie Tomečková

**Krásnolipsko – proměna kraje v důsledku poválečných událostí
očíma pamětníků**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jana Wohlmuth Markupová, Ph.D.

Praha 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Natálie Tomečková

Poděkování

Tato práce by nemohla vzniknout bez narátorů, kteří byli ochotni věnovat mi svůj čas a prostřednictvím rozhovorů se poděli o své vzpomínky. Ráda bych proto na tomto místě poděkovala panu Václavu Hiekemu, Olze Kubrové a panu Michalu Zenknerovi, s nimiž jsem měla možnost vést velmi milé, přínosné a podnětné rozhovory.

Dále bych ráda poděkovala mé vedoucí Janě Wohlmuth Markupové za odborné rady, velmi milé a přívětivé provedení celým procesem od výběru tématu až k sepsání samotné práce, a nakonec za čas, který celému procesu věnovala.

Abstrakt:

Bakalářská práce se věnuje oblasti Krásnolipska, která od 2. světové války prošla mnohými proměnami. Prvotním impulsem proměn byl zejména odsun většinové německého obyvatelstva a následné dosídlení obyvatelstva nového. Hlavním cílem práce je vykreslení těchto proměn na základě vyprávění narátorů, z čehož vyplývá i metoda práce, kterou je orální historie. Prostřednictvím rozhovorů se práce pokouší interpretovat poválečný historický vývoj Krásnolipska až do současnosti s důrazem na hlavní proměny, jež dlouhodobě či nenávratně ovlivnily zdejší kraj.

Klíčová slova:

odsun německého obyvatelstva, osidlování pohraničí, orální historie, proměna kraje, pohraniční oblasti, průmyslový kraj

Abstract:

The bachelor thesis is dedicated to the Krásnolipsko region, which has undergone many changes since the Second World War. The main impulse for these changes was the expulsion of the majority German population and the subsequent settlement of a new population. The main aim of the thesis is to describe these changes on the basis of the narrators' stories, hence the oral history method of the thesis. Based on the interviews, the thesis tries to interpret the post-war historical development of Krásnolipsko up to the present, focusing on the main changes that have had a lasting or irreversible impact on the region.

Key words:

removal of the German population, settlement of the borderlands, oral history, transformation of the region, border region, the industrial region

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	TEORIE A METODOLOGIE VÝZKUMU.....	8
2.1	STANOVENÍ TÉMATU	10
2.2	REŠERŠE STÁVAJÍCÍ STAVU POZNÁNÍ	11
2.3	STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	13
2.4	HEURISTIKA.....	14
2.4.1	<i>Orální historie</i>	<i>14</i>
2.4.2	<i>Subjektivita a paměť.....</i>	<i>16</i>
2.4.3	<i>Prameny ústní</i>	<i>17</i>
2.5	PRŮBĚH POŘIZOVÁNÍ ROZHOVORŮ.....	17
2.5.1	<i>Výběr a kontaktování narátorů</i>	<i>18</i>
2.5.2	<i>Realizace rozhovorů.....</i>	<i>20</i>
2.5.3	<i>Přepis a archivace rozhovoru.....</i>	<i>21</i>
2.5.4	<i>Analýza a interpretace rozhovoru</i>	<i>22</i>
2.5.5	<i>Etika a legislativa.....</i>	<i>22</i>
3	KRÁSNOLIPSKO.....	23
3.1	STRUČNÁ HISTORIE	24
4	KRÁSNOLIPSKO OČIMA PAMĚTNÍKŮ – INTERPRETACE ROZHOVORŮ.....	26
4.1	ODSUN NĚMECKÉHO OBYVATELSTVA.....	26
4.1.1	<i>Perzekuce Němců.....</i>	<i>30</i>
4.1.2	<i>Problematika jazyka.....</i>	<i>32</i>
4.2	DOSÍDLENÍ NOVÝCH OBYVATEL.....	36
4.2.1	<i>Nábor nových zaměstnanců</i>	<i>40</i>
4.3	ÚPADEK A ZÁNİK	41
4.3.1	<i>Bouračky.....</i>	<i>42</i>
4.3.2	<i>Úpadek fabrik</i>	<i>47</i>
4.4	NOVÉ STOLETÍ, NOVÁ KRÁSNÁ LÍPA	50
5	ZÁVĚR	56
	POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA.....	59
	PŘÍLOHY	62

1 Úvod

Tématem mé bakalářské práce je reflexe a následná interpretace proměny Krásnolipska od poválečné doby do současnosti. Základem této reflexe jsou výpovědi narátorů, kteří se v okolí Krásné Lípy narodili či prožili prakticky celý svůj život. Samotným impulsem k sepsání práce týkající se Krásnolipska byla všudypřítomná připomínka na jeho prudké historické proměny. Krásná Lípa v průběhu dějin mnohokrát změnila svou tvář a tyto stále patrné proměny na mě hluboce působily. Z honosného, a nejen kulturně velmi bohatého města, jež bylo v dobách svého největšího rozmachu nejprůmyslovějším městem severních Čech, se po druhé světové válce stalo opuštěné místo, v němž málokdo zůstal natrvalo. Převážně německy mluvící obyvatelstvo bylo nahrazeno česky, slovensky či maďarsky mluvícími dosídlenci. Dříve vznešené město se postupem času proměňovalo v chátrající a šedí oplývající místo, v němž se spíše demolovalo, než stavělo. Politická změna o několik desítek let později však přinesla i změnu ve smýšlení a hodnotách, a tak se na přelomu tisíciletí začala Krásná Lípa opět proměňovat, pomalu, ale přece. Spolu se zřízením Národního parku České Švýcarsko, jehož správa je umístěná právě v Krásné Lípě, začíná město a jeho okolí znovu rozkvétat. Mou hlavní otázkou je, jak tyto proměny vnímají místní obyvatelé, kteří sice již nemohou pamatovat předválečný a bezprostředně poválečný stav, většinou však o něm mají povědomí předané prostřednictvím rodinných příslušníků či jiných blízkých osob.

Na základě rozhovorů s narátory se tedy pokusím o interpretaci těchto proměn, z čehož vyplývá i metoda mé práce, kterou je orální historie. Tuto metodu jsem zvolila zejména proto, že umožňuje nahlédnout rozličné interpretace místních obyvatel, kteří proměny kraje osobně zažívali a nyní je určitým způsobem reflektují. Tyto osobní příběhy a prožívání jednotlivců nevyčteme z kronik, fotografií ani odborných knih a z toho důvodu se mi jeví metoda orální historie jako nejvhodnější a nejprínosnější. Jelikož však z metodologických důvodů není možné pracovat pouze s rozhovory, budu ve své práci pracovat také s Kronikou města Krásné Lípy, místním periodikem, s fotografiemi či sekundární literaturou.

První část práce bude seznámením s teoretickým zázemím a metodologií orální historie. V této části bude představen průběh výběrů narátorů či pořizování rozhovorů. V další části práce bude stručně představeno Krásnolipsko v obecných charakteristikách i s jeho stručnou historií do dob druhé světové války. Nejstěžejnější částí je pak poslední kapitola, v níž budou interpretovány rozhovory s narátory. Tato část bude řazena chronologicky, přičemž jejím počátkem bude odsun německého obyvatelstva. Přes dosídlení

obyvatelstva a následné demolice a bourání bych se ráda dostala k popisu nového století v Krásné Lípě, který by historický vývoj a proměny města a jeho okolí zakončoval.

2 Teorie a metodologie výzkumu

Metodologii výzkumu volíme v souladu se zvolenou strategií výzkumu.¹ V případě mého výzkumu jsem postupovala dle metodologie orální historie, přičemž základní metodologickou literaturou pro mě byla kniha *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*² Miroslava Vaňka a Pavla Mückeho. Použito bylo poslední přepracované vydání z roku 2022. Z této knihy byly čerpány veškeré postupy a principy orálně-historického výzkumu. Dalším důležitým teoretickým východiskem byla kniha Alessandra Portelliho *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy: forma a význam v orální historii*, která vyšla v českém překladu roku 2020. Principy kvalitativního výzkumu byly čerpány z knihy Jana Hendla *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* z roku 2016 a také z knihy Hedviky Novotné, Ondřeje Špačka a Magdaleny Šťovíčkové *Metody výzkumu ve společenských vědách*, která vyšla roku 2019.

Orální historie je charakterizována několika rysy, které ji odlišují od jiných metodologických postupů, v první řadě se jedná o kvalitativní metodu bádání. Oproti jiným přístupům, které se často soustředí na „neorální“ prameny, se pokouší „dát slovo“ opomíjeným vrstvám společnosti (tzv. bezdějinným, tedy těm, které nejsou součástí „velkých“ dějin vojenských, politických, sociálních apod.) více tak reflektuje tzv. malé dějiny (mikrohistorie).³ To samozřejmě neznamená, že jiné typy pramenů jsou zcela ignorovány, naopak, bez komparace ústních pramenů například s prameny písemnými, se při interpretaci výsledků výzkumník neobejde.⁴

Z podstaty metodologie orální historie je má práce kvalitativním výzkumem. Za kvalitativní výzkum je bráno takové bádání, jež vnímá sdělení jednotlivce jako svébytnou poznávací hodnotu a nesnaží se její obsah zobecnit pomocí kvantifikujících postupů.⁵ Důraz je tedy kladen na jedinečnost každého jednotlivce, nikoliv na zobecnění získaných výsledků na celou populaci. To je také jeden z aspektů, který je kvalitativnímu výzkumu vytýkán hned vedle jeho nereplikovatelnosti, tedy neschopnosti opakovat celý proces bádání. Tyto výtky

¹ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 9788075710253, str. 55

² VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-5335-8.

³ Tamtéž, str. 24

⁴ Tamtéž, str. 25

⁵ Tamtéž, str. 25

jsou na druhou stranou největšími přednostmi kvalitativního výzkumu. Výsledky, jež práce přinese, představují ojedinělý pohled na danou problematiku. Výhodou kvalitativního bádání je získání hloubkového popisu případů a zachycení individuálních postojů a prožitků.⁶

Kvalitativní výzkum začíná stanovením výzkumného tématu a vymezením výzkumných otázek. Následuje sběr dat a jejich analýza, která v kvalitativním výzkumu probíhá souběžně. Vyústěním výzkumu je popis celkového procesu a fenoménů, které byly v průběhu výzkumu vyzorovány.⁷ Kvalitativní výzkum je v průběhu celého výzkumu přizpůsobován novým zjištěním, je velmi pružný, flexibilní a otevřený.⁸

Německý historik Johann Gustav Droysen (1808–1894) nabízí sice starší, nicméně stále platný návod k provedení historického výzkumu. Za základní prvky historické metody považoval heuristiku, kritiku, interpretaci a apodeixis, tedy výsledná tvrzení.⁹ Z tohoto návrhu historického výzkumu a z ideálního návrhu kvalitativního výzkumu¹⁰ vyvstávají i základní kroky pro můj výzkum. Prvním krokem byla volba výzkumného tématu a stanovení výzkumných otázek. Následovalo seznámení s dosavadním stavem bádání v daném tématu. Po rešerši základní literatury byly vytvořeny nové ústní prameny metodou orální historie, které byly následně komparovány s písemnými prameny a odbornou literaturou související s daným tématem. Následovala analýza získaných i dostupných pramenů, interpretace a sepsání zjištěných poznatků v podobě bakalářské práce.

⁶ V případě mé práce půjde především o postoje prožitky jednotlivých narátorů. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026209829., str 48; VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání, str. 25

⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání., str. 46

⁸ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*, str. 269

⁹ Tamtéž, str. 134

¹⁰ Viz např. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. nebo NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*

2.1 Stanovení tématu

Hlavním tématem práce je reflexe proměny Krásnolipska v důsledku vystěhování většinového německého obyvatelstva z perspektivy dnešních obyvatel. Krásná Lípa se nachází v oblasti bývalých Sudet¹¹ – jde tedy o svéráznou oblast naší republiky, která se do dnešních dnů odlišuje od ostatních regionů země. Pohraniční kraje se potýkají se specifickými problémy jako je odliv mladých lidí do vnitrozemí či zahraničí, nezaměstnanost a další. Fakt, že je pohraničí specifickou oblastí České republiky i dnes, několik desítek let po odsunu většinového německého obyvatelstva, svědčí nejen zájem akademiků z mnoha společenských disciplín, ale i zájem novinářů či spisovatelů.¹² Pohraničí má svůj specifický ráz patrný do dnešních dnů, jenž se promítá také do narativu dnešních obyvatel. Důležitým tématem práce je také připomínání místních dějin, které bylo pro některé obyvatele pohraničních oblastí, i přes velký časový odstup, problematické a nežádoucí.

Při stanovení tématu práce je důležité také vymezit vztah badatele k danému tématu a tento vztah dokázat též reflektovat. Celý proces bádání je ovlivněn osobou výzkumníka, obzvláště pokud jde o výzkum kvalitativní. Přípuštění si vlastního vlivu na proces výzkumu se označuje jako subjektivní reflexivita.¹³ Oblast Krásnolipska byla vybrána z mnoha důvodů. Do okolí Krásné Lípy jezdím již sedmým rokem, jelikož zde vlastní rodina mého přítele chatu. V dané oblasti jsem tedy částečně insider (výzkumník zkoumající oblast, kterou zná).¹⁴ V očích místních však já sama zdejší nejsem a pro většinu jsem úplně neznámá, avšak díky přítelově rodině, která chatu vlastní již přes 20 let, mám k místním obyvatelům blízko. Nutno tedy říct, že můj vztah k okolí je formován prostřednictvím přítelovy rodiny, přičemž navázání kontaktu s narátory bylo ve většině případů zprostředkováno rodinnými příslušníky.

¹¹ Starý název pro pohraniční oblasti, znovu užívaný od 90. let

¹² Ze současných spisovatelů je možné zmínit například Jiřího Padevěta, Štěpána Javůrka, Evu Tvrdou, Kateřinu Tučkovou, Vladimíra Körnera a mnohé další.

¹³ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*, str. 280

¹⁴ Tamtéž, str. 281

2.2 Rešerše stávající stavu poznání

Literatury týkající se vysídlení německého obyvatelstva po druhé světové válce a dosídlení nového obyvatelstva je celá řada, není proto v mých silách obsáhnout tento výčet komplexně, jmenuji tedy alespoň základní literaturu k danému tématu. Stěžejním dílem shrnujícím odsun německého obyvatelstva je obsažná edice Adriana von Arburga a Tomáše Staňka *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí* z let 2010 a 2011. Edice poskytuje kromě hlubšího vhledu do dané problematiky také obsáhlé množství archivních pramenů. Důležitý zdroj pak představoval časopis *Soudobé dějiny*, který vydává Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, především pak starší vydání z roku 2003, jenž se přímo dotýkalo poválečného vysídlení Němců.

Z literatury týkající se specificky osidlování pohraničí je důležitým dílem kniha německého historika Andreama Wiedemanna „*Pojď s námi osidlovat pohraničí!*“ *Osidlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-52*,¹⁵ která vyšla v českém překladu v roce 2016 (německý originál vyšel v roce 2007). Dále se problematikou osidlování pohraničí zabývá například Lubomír Slezák, který napsal společně s Jaroslavem Vaculíkem a Františkem Čapkou knihu *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*,¹⁶ jež vyšla v roce 2005. Osidlování pohraničí se věnuje také Matěj Spurný, například ve své knize *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí*¹⁷ z roku 2011. Autor v knize popisuje osidlování pohraničí na základě konkrétních příkladů, dále se věnuje osidlovací propagandě a dobovému vnímání dění v pohraničí či reakci zůstavších Němců po hromadném odsunu. Z knih Martina Spurného je také důležité zmínit jeho knihu *Proměna sudetské krajiny*,¹⁸ která vyšla v roce 2006. Proměna krajiny je demonstrována na Krušnohorsku, kniha je nicméně cenným zdrojem pro celkovou oblast pohraničí.

¹⁵ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2011. ISBN 9788086057712.

¹⁶ ČAPKA, František, Lubomír SLEZÁK a Jaroslav VACULÍK. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, 2005. ISBN 9788072044191.

¹⁷ SPURNÝ, Matěj. *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*. Praha: Antikomplex, 2011. ISBN 978-80-904421-3-9.

¹⁸ SPURNÝ, Matěj, ed. *Proměny sudetské krajiny*. [Praha]: Antikomplex, 2006. ISBN 8086125752.

Zpětné reflexi odsunu se věnuje kupříkladu Václav Houžvička v knize *Odsun Němců z Československa 65 let poté*,¹⁹ která vyšla roku 2012 a poukazuje mimo jiné na středoevropský diskurz o poválečném vysídlování po roce 1989.

Kontextové informace týkající se Krásnolipska poskytuje například shrnující *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost*,²⁰ popisující historii Šluknovského výběžku, kterou napsal Jaroslav Melichar v roce 2008. Dále je možné čerpat informace z knihy Richarda Klose *Přehled dějin města Krásné Lípy s okolím do konce třicetileté války*.²¹ V mém případě jí však, z hlediska jejího časového vymezení, lze použít pouze pro doplnění informací. Historický vývoj Šluknovského výběžku ve 20. století mapuje ve své bakalářské práci Kristýna Kumpfová, která podává detailní popis vývoje česko-německých vztahů od počátku 20. století do konce 2. světové války.²² Má práce nemá za cíl popsat problematiku česko-německých vztahů, nicméně je samozřejmé, že jejich vliv můžeme sledovat právě i v poválečném odsunu německého obyvatelstva. Domnívám se, že tato bakalářská práce poskytuje podrobné informace o česko-německých vztazích ve Šluknovském výběžku. Ze závěrečných prací bych ráda zmínila bakalářskou práci Veroniky Sladké,²³ jejíž tématem je Köglerova naučná stezka v Krásné Lípě. Autorka při bakalářské práci vycházela mimo jiné z rozhovorů, které vedla s dcerou zakladatele Köglerovy naučné stezky, Ingrid Schnittnerovou. Nakonec bych ráda zmínila diplomovou práci Hany Zdražilové.²⁴ Autorka vedla orálně-historické rozhovory s českými i německými narátory z Chříbské, jež se nachází nedaleko Krásné Lípy. V případě německých narátorů se jednalo

¹⁹ HOUŽVIČKA, Václav, ed. *Odsun Němců z Československa 65 let poté*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. ISBN 978-80-7325-296-0.

²⁰ MELICHAR, Jaroslav et al. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost. 1. Šluknov: Sdružení pro rozvoj Šluknovska*, 2008. ISBN 978-80-254-1704-1

²¹ KLOS, Richard, *Přehled dějin města Krásné Lípy s okolím do konce třicetileté války*. Krásná Lípa, 1997.

²² KUMPFVÁ, Kristýna. *Situace československých Němců v první polovině 20. století ve Šluknovském výběžku*. 2019. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Čechurová, Jana

²³ SLADKÁ, Veronika. *Köglerova naučná stezka – Příspěvek ke studiu vztahu člověka a přírody*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Katedra obecné antropologie. Vedoucí práce Matoušek, Václav.

²⁴ ZDRAŽILOVÁ, Hana. *Vysídlení německého obyvatelstva z Chříbského údolí. Průběh, důsledky a reflexe v dobových pramenech a vyprávění pamětníků*. Praha, 2023. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Program Orální historie – soudobé dějiny. Vedoucí práce Hlaváček, Jiří.

také o obyvatele, kteří byli z Chřibské odsunuti. Práce tak nabízí pohled také „z druhé strany.“

2.3 Stanovení výzkumných otázek

Prací týkajících se odsunu německého obyvatelstva, osídlení pohraničí a jeho následné proměně se tedy věnuje celá řada prací, při rešerši jsem však nenašla práci zabývající se přímo oblastí Krásné Lípy prostřednictvím orální historie.²⁵ Absence práce reflektující vzpomínky pamětníků Krásné Lípy mě utvrdila v důležitosti zachycení jejich vyprávění. Mým cílem proto bylo dát hlas obyvatelům Krásnolipska, kteří mají vzpomínky na poválečný vývoj regionu, ať už své, či zprostředkované rodinou. Mým cílem bylo reflektovat proměny, jimiž kraj od konce 2. světové války prošel a ukázat, že i tyto události, jež se odehrály před několika desítky let, mohou i v dnešních dnech ovlivňovat smýšlení, postoje a názory místních obyvatel. Pokusila jsem se o nastínění těchto proměn v souvislosti se současnou podobou města a náladou, jež v něm panuje. Mou hlavní otázkou proto je, jaké jsou dle narátorů hlavní proměny, jimiž kraj prošel a jak se tyto proměny promítají do současnosti.

Výzkumné otázky jsou průvodci v průběhu výzkumu. Stejně jako pro celý kvalitativní výzkum, i pro ně platí pružnost a flexibilita. V průběhu sběru dat se mohou naše výzkumné otázky proměňovat, upravovat a do popředí se mohou dostat ty, které v počátku výzkumu stály pouze v pozadí.²⁶ I mé výzkumné otázky se zejména v průběhu nahrávání rozhovorů, ale i v průběhu rešerše literatury, proměňovaly, nicméně jádro otázek, které jsem si kladla, zůstalo stejné. Na základě rešerše stávající literatury jsem stanovila následující výzkumné otázky: Jak vnímají pamětníci zdejší kraj? Jak se historické události a proměny tohoto kraje propisují do jejich vyprávění? Jaké události jsou pro pamětníky stěžejní? Jakým způsobem je reflektována minulost tohoto kraje? Jak se pamětníci staví k připomínání místních dějin?

²⁵ Zmíněná bakalářská práce Kristýna Kumpfové se soustředí na celý Šluknovský výběžek, Krásná Lípa je zmíněna pouze jako menší součást celku. V práci jsou sice citovány rozhovory s několika pamětníky, představují však spíše doplněk k tématu než jeho nosnou část. Práce Veroniky Sladké sice poskytuje citace z rozhovorů s paní Schnittnerovou, jejich tématem však byla převážně naučná stezka a osoba pana Köglera, tedy tatínka. Diplomová práce Hany Zdražilové se více soustředí na průběh odsunu a samozřejmě také na reflexy odsunutého obyvatelstva.

²⁶ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*, str. 271

2.4 Heuristika

Heuristikou je míněno vyhledávání materiálů jako výchozího bodu historické vědy.²⁷ Pro zodpovězení stanovených výzkumných otázek budou použity zejména rozhovory, jež byly pořizeny v souladu s metodologií orálně-historického výzkumu a představují tak ústní prameny. Z písemných pramenů byla použita Kronika města Krásná Lípa, kterou ochotně poskytl městský úřad.²⁸ Kronika zahrnuje stručné historické shrnutí nejpodstatnějších událostí města, přičemž detailnější zápis je dostupný od roku 1945. Nutno podotknout, že soubor není kompletní, ale obsahuje pouze kroniku pro některé roky. I přesto kronika zprostředkovává základní informace o současném dění. Dále bylo použito dobové periodikum Krásné Lípy *Vikyř*.²⁹ Na webových stránkách Krásné Lípy jsou dostupná čísla do roku 2003. Krásnolipský *Vikyř* sloužil jako vhled do dění a vývoje města od počátku tohoto století. Při práci s takovým typem pramenu je nutné brát v potaz, kdo zpravodaj vydává a podílí se na jeho tvorbě. V tomto případě má vydávání *Vikyře* na starosti městský úřad, na jednotlivých článcích se podílí například i starosta města, periodikum tedy reprezentuje a zastupuje spíše vedení města. Některé skupiny obyvatel mohou tedy být ve *Vikyři* opomíjeny a je nutné to mít při práci s podobným typem pramenu na paměti. Při hlubší analýze však poskytuje informace odění ve městě a jeho nejbližším okolí.

Použity byly také prameny audiovizuální povahy, čímž jsou míněny dobové fotografie Krásné Lípy a jejího okolí. Fotografie poskytl na požádání městský úřad Krásná Lípa. Dále byly použity fotografie, jež jsou k dispozici na facebookové stránce „Krásná Lípa a okolí nejen na fotografiích.“³⁰ Pro srovnání dobových fotografií se současnou podobou byly použity mé vlastní fotografie.

2.4.1 Orální historie

Orální historie je metodou, či podle některých názorů oborem³¹, zaměřující se na ústní sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, kterou badatel

²⁷ Tamtéž, str. 134

²⁸ Online dostupná kronika z let 2013 a 2014 (<https://krasnalipa.cz/historie.php>, citováno dne 17.6.2023) starší ročníky je možné získat na vyžádání z archivu Městského úřadu.

²⁹ Dostupné online: <https://www.krasnalipa.cz/vikyř.php> (citováno dne 7.3.2023)

³⁰ <https://www.facebook.com/groups/275212823379605> (citováno dne 25.2.2023)

³¹ Někteří představitelé českého akademického prostředí se domnívají, že má orální historie blíže spíše k postavení „pomocné vědy historické“ v rámci výzkumu soudobých dějin, naopak v některých zahraničních zemích je orální historie považována za samostatný obor. Viz. VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí*

zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání. Orální historie pracuje s rozhovory nahranými ve spolupráci mezi dotazovaným (tzv. narátorem) a tazatelem, přičemž tazatel, který rozhovor vede, má povědomí a základní informace o osobnosti dotazovaného. Dotazovaná osoba vypráví své vlastní dojmy, zkušenosti a názory o určitém tématu, které je předmětem zájmu tazatele. Následně se rozhovor stává pramenem přístupným dalším badatelům.³² Oproti jiným historickým přístupům – jako jsou např. tradičně pojímané a zpracovávané politické, hospodářské, sociální, kulturní či vojenské dějiny, je orální historie odlišná tím, že nám více než o událostech samotných, podává informace o významech, které tyto události mají pro jednotlivce. Události či aspekty života, které nám ústní sdělení osob skrze rozhovory odhalí, poukazují na neprobádané oblasti každodenního života.³³ Prostřednictvím orální historie se badatelé dostávají k novým informacím, poznatkům a faktům, které rozšiřují dosavadní obraz dějin, který tak díky prožitkům a sdělením dotazovaných získává individuální rozměr.³⁴ Orální zdroje nám poskytují vhled do způsobu, jakým vypravěči sestavují svůj příběh a uspořádání narativu odhaluje, jak se mluvčí vztahují ke své minulosti.³⁵

Terminologie využívaná orální historií je podobně jako v mnoha jiných společenských a humanitních oborech proměnlivá. I samotný název „orální historie“ je dodnes sporný a někteří badatelé užívají například termínu „oral history“ v nepřeložené podobě.³⁶ Nebudu se zde však pokoušet o hlubší vhled do problematiky terminologie, pozastavím se pouze u objasnění dvou stěžejních termínů, s nimiž se bude operovat napříč celou prací. Jde o termíny týkající se osob, jež spolu vedou rozhovor, tedy „tazatel“ a „narátor.“ Pod pojmem

strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. 3., aktualizované a doplněné vydání, Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-5335-8, str. 22, 23

³² HIML, Pavel a Jan TUČEK. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*. Praha: FHS UK, 2015. ISBN 978-80-87398-89-0, str. 83

³³ PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy: forma a význam v orální historii*. Přeložil Jana TOMEČKOVÁ. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 9788024645506, str. 68, též VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání, str. 19–20

³⁴ HIML, Pavel a Jan TUČEK. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*, str. 86

³⁵ Tamtéž, str. 69

³⁶ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání, str. 19–20

tazatel je míněn historik – odborník v orální historii, který v rámci daného projektu vede rozhovory s vybranými jednotlivci, přičemž nejde o pouhé kladení otázek, ale o celkovou podporu během vedeného rozhovoru.³⁷ Pro osobu, s níž je rozhovor veden, se vžil pojem narátor, jenž vystihuje fakt, že nejde pouze o osobu dotazovanou, avšak jde o osobu, která nejenže vypráví o průběhu prožitých událostí, ale současně tyto události také komentuje ze svého osobního hlediska.³⁸

Přitažlivým aspektem orální historie je přímá účast badatele na vzniku nového pramene, na jehož základě posléze vzniká jeho práce. Tento aspekt zmiňuje i jeden z otců-zakladatelů orální historie Charles Morrissey, když píše, že orální historik pomáhá utvořit lidskou paměť, a že bez něj by tato paměť neexistovala. Orální historik je tak dle něj člověk, který napomáhá ke vzniku nových myšlenek a otvírá lidem pomyslné dveře k historii, což je hodnotné zejména do budoucnosti.³⁹

2.4.2 Subjektivita a paměť

Ve srovnání s jinými prameny (např. písemnými) jsou mnohdy ústní svědectví vnímána jako příliš subjektivní a tudíž nespolehlivá.⁴⁰ Vedlejším produktem tohoto předsudku je přesvědčení, že orální prameny jsou událostem, o nichž referují, vzdálené a zkreslené v důsledku nedokonalé paměti.⁴¹ Vzpomínky, které jednotlivci sdělují při svém vyprávění jsou ovlivňovány časovým odstupem, prostředím, ve kterém vznikají, a také vnitřními motivy jednotlivce. Subjektivitu ústních svědectví však badatel v oblasti orální historie nevnímá jako nevýhodu, naopak ji považuje jako nezbytnou součást výzkumu, kvůli níž rozhovory pořizuje.⁴²

Hodnověrností ústních zdrojů se zabývá například významný orální historik Alessandro Portelli, který upozorňuje, že většina psaných dokumentů v archivech jsou přepisy ústních svědectví. Na námitky nedostatečně věrohodnosti ústních zdrojů tak lze dle

³⁷ Tamtéž, str. 20

³⁸ Tamtéž, str. 21

³⁹ Tamtéž, str. 34

⁴⁰ Tamtéž, str. 27

⁴¹ PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy: forma a význam v orální historii*, str. 70

⁴² HIML, Pavel a Jan TUČEK. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*, str. 86

něj odpovědět, že žádný zdroj není věrohodný. Orální prameny jsou navíc dle něj podrobeny stejné kritice, jako prameny písemné.⁴³

Z výše zmíněného je zřejmé, že orální historie je úzce spjata s pamětí. Paměť je jádrem orální historie a je v ní uchován význam, který je z ní následně možné extrahovat.⁴⁴ Bez znalosti fungování paměti by nebylo možné realizovat jakýkoliv výzkum a zachytit a uchovat lidská svědectví pro budoucnost.⁴⁵ Alessandro Portelli podotýká, že ve spojitosti s pamětí je důležitý fakt, že paměť není pouhým skladištěm faktů, ale aktivním procesem vytváření významů. Paměť se neustále utváří a proměňuje, proto vyprávění i minulé události mohou být ovlivněny současným postojem a ekonomickým či sociálním stavem jedince. Činy, které byly považovány v minulosti za legitimní, nebo dokonce nutné či normální, mohou být zpětně považovány za nepřijatelné. Hodnotné pak může být tedy nejen to, co dotazovaný sdělí, ale i to, co skryje.⁴⁶

2.4.3 Prameny ústní

Orální prameny tvoří nejpodstatnější část pramenné základny této práce. Představím proto nyní jednotlivé narátory, průběh nahrávání rozhovorů a následnou práci s nimi. Narátoři, kteří se ochotně podělili se svým životním příběhem, byli pan Václav Hieke, paní Olina Kubrová a pan Michal Zenkner. Dále byl využit rozhovor dostupný v archivech Paměti národa s panem Wilibaldem Klingerem.⁴⁷

2.5 Průběh pořizování rozhovorů

Vlastní rozhovor je nejvýznamnější a stěžejní část celého orálněhistorického procesu, a proto je třeba se na tuto část náležitě připravit.⁴⁸ Samotnému pořizování rozhovorů předchází kromě potřebné rešeršní přípravy výběr narátorů a s tím i nejvhodnější způsob jejich

⁴³ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání, str. 29, 30

⁴⁴ Tamtéž, str. 18

⁴⁵ HIML, Pavel a Jan TUČEK. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*, str. 85

⁴⁶ PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy: forma a význam v orální historii*, str. 71

⁴⁷ Odkaz na rozhovor: <https://www.pametnaroda.cz/cs/klinger-wilibald-1941> citováno dne 25.2.2023, odkaz na projekt a kartu pamětníka: <https://www.pribehynasichsousedu.cz/sluknovsko/sluknovsko-2021-2022/klinger-wilibald/> (citováno dne 25.2.2023)

⁴⁸ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání, str. 160

kontaktování. Po nahrání rozhovorů je důležité sepsat protokol o rozhovoru a následně rozhovory přepsat. Přepis je nejvhodnější forma rozhovoru pro jeho následnou interpretaci. Nyní bych se ráda zaměřila na jednotlivé kroky výzkumu detailněji.

2.5.1 Výběr a kontaktování narátorů

Výběr a kontaktování narátorů mi usnadnily známosti přítelovy rodiny. Narátoři tak mohli být ve vztahu ke mně ovlivněni seznámením prostřednictvím místních a mou vlastní zainteresovaností ke Krásné Lípě. To mohlo ovlivnit také prvotní dojem, který jsem na ně udělala, což mohlo mít následně vliv na otevřenost během rozhovorů.

Důležitou roli během rozhovorů hrála má znalost okolí. Sami narátoři předpokládali, že okolí Krásné Lípy znám a s mojí znalostí počítali i během rozhovorů. Vliv na vyprávění mohl mít také patrný věkový rozdíl, kdy si narátoři uvědomovali, že některé okolnosti, které pro ně mohou být běžně známé, mohou pro mě být nesrozumitelné nebo úplně nové.

Jako první byl pro rozhovor vybrán pan Václav Hieke (1951) rodák z Dlouhého dolu. Pan Hieke je v Krásné Lípě známá tvář, už jen proto, že je předseda Klubu českých turistů. Pana Hiekeho mi doporučila přítelova matka, která s ním sama vedla rozhovor při psaní své bakalářské práce a hodnotila ho nejen jako velmi milého, ale hlavně jako člověka se širokou znalostí místního dění a historie. Kontakt jsem na pana Hiekeho našla na webových stránkách Klubu českých turistů.⁴⁹ Pana Hiekeho jsem kontaktovala přes e-mail. Psala jsem mu v září, kdy téma mé práce ještě nebylo definitivně ucelené, takže jsem ho požádala o setkání, jelikož budu psát bakalářskou práci o Krásné Lípě, a velmi by mi pomohlo si s ním popovídat. Jeho odpověď byla velmi rychlá a domluvili jsme se, že až budu v Krásné Lípě, mohu se zastavit u něj doma. Během první schůzky, která proběhla v září roku 2022 jsme se dohodli, že během listopadu spolu nahrajeme první rozhovor. Zároveň mě během této první schůzky informoval i o rozhovoru, který poskytnul pro Paměť národa.

Životopisné interview poskytl pan Hieke pro Paměť národa. Na tento rozhovor mě upozornil sám pan Hieke během naší první schůzky. Rozhovor s ním vedla Daniela Pilářová dne 5.2.2022.⁵⁰ Další dva rozhovory, které byly s panem Hiekem pořízeny, nahrála autorka práce. Pan Hieke prožil v Krásné Lípě a jejím okolí celý život a velmi se zasloužil o její zvelebení, jelikož patří mezi zakladatele krásnolipského Klubu českých turistů, který stojí

⁴⁹ <https://www.kctkrasnalipa.cz> (citováno dne 25.2.2023)

⁵⁰ Odkaz na rozhovor: https://www.pametnaroda.cz/cs/hieke-vaclav-1951?check_logged_in=1#recording (citováno dne 25.2.2023)

za opravením několika rozhleden, studánek, sakrálních památek a mnoha dalšího. Do dnešních dnů je předsedou Klubu českých turistů. Pan Hieke pochází ze smíšené rodiny, tatínek byl Němec a maminka Slovenka.

Druhou narátorkou byla paní Olga Kubrová (1947). Paní Kubrovou mi doporučil pan Hieke. Získání doporučení od prvních oslovených narátorů na další osoby, se kterými by bylo z hlediska výzkumného projektu užitečné vést rozhovor, se nazývá metoda „sněhové koule“ (*snowball sampling technique*).⁵¹ Pan Hieke mi vysvětlil, kde paní Kubrová bydlí, a popsal mi ji jako velmi milou paní, která o okolí zdejšího kraje mnoho ví a určitě si o tom ráda popovídá. Paní Kubrovou jsem tedy navštívila jedno listopadové odpoledne spolu s přítelovou maminkou, která zde figurovala jako prostředník. Představila mě paní Kubrové a já paní Kubrovou následně seznámila s mou prací a požádala ji o rozhovor. Paní Kubrová s poskytnutím rozhovoru souhlasila. Domluvily jsme se, že během ledna nahrajeme první rozhovor.

S paní Kubrovou byly nahrány dva rozhovory. Paní Kubrová se narodila v Hostouni u Prahy, ale v pěti letech se s rodinou přestěhovala na Sněžnou, všechny její vzpomínky se tedy vážou k okolí Krásnolipska. Svůj nový domov sdílela paní Kubrová kromě své rodiny ještě s německým manželským párem, který pro ni byl jako babička s dědou. Celý svůj život pracovala v textilnictví. Paní Kubrová pochází z české rodiny.

Dále byly nahrány rozhovory s panem Michalem Zenknerem (1962), který rovněž prožil celý život v Krásné Lípě. Pana Zenknera mi doporučil bratr mého přítele. Na pana Zenknera narazil na facebookové stránce „Krásná Lípa a okolí nejen na fotografiích“⁵² a na základě krátké korespondence, kterou spolu vedli, pochopil, že ho velmi zajímá jak rodinná historie, tak historie Krásné Lípy, a mohl by tak být vhodným narátorem pro mou práci. Pana Zenknera jsem kontaktovala přes Facebook, napsala jsem mu zprávu, ve které jsem ho informovala o záměru své bakalářské práce, vysvětlila mu, kolik rozhovorů by bylo potřeba natočit, jak by natáčení bylo časově náročné a další nezbytné informace. Pan Zenkner se nejprve obával, že mi nebude užitečný, jelikož poválečné období nezažil. Pokusila jsem se mu vysvětlit, že pro mě mohou být zajímavé například i zprostředkované vzpomínky od rodičů, ale hlavně pro mě bude důležité jeho osobité vyprávění. Pan Zenkner nakonec souhlasil a domluvili jsme se, že se setkáme v průběhu ledna.

⁵¹ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání, str. 171

⁵² <https://www.facebook.com/groups/275212823379605> (citováno dne 25.2.2023)

S panem Zenknerem byly taktéž nahrány dva rozhovory. Pan Zenkner rovněž pochází ze smíšené rodiny, tatínek byl Němec a maminka byla Češka. Jeho osobním zájmem je historie jeho vlastní rodiny a historie samotné Krásné Lípy. Díky znalosti německého jazyka navazuje kontakty i v německých archivech a informace dostupné v Česku konfrontuje s informacemi dostupnými v Německu.

Posledním narátorem byl Wilibald Klinger (1941), rodák z Velkého Šenova, který se po svatbě přestěhoval na Vlčí horu, kde prožil zbytek života. Na rozhovor natočený s panem Klingerem mě upozornila paní Kubrová, která pana Klingera osobně znala. Opět se tedy jedná o metodu nabalování sněhové koule.

U pana Klingera je k dispozici pouze rozhovor v archivech Paměti národa, jenž byl natočen v rámci projektu Příběhy našich sousedů, na kterém se podíleli studenti základní školy Tyršova v Rumburku. Pan Klinger bohužel zemřel při letecké nehodě 12.11.2022, a tak nebylo možné s ním uskutečnit další osobní rozhovor, během něhož bych mu mohla sama klást otázky. Pan Klinger pochází z německé rodiny, která byla odsunuta do internačního tábora, ze kterého se po několika měsících vrátila zpět do Velkého Šenova z důvodu nepostradatelnosti jeho otce v zaměstnání. Z toho důvodu je tento rozhovor pro mé téma spíše doplňující, jelikož vyprávění pana Klingera se soustřeďuje především na vysídlení jeho rodiny.

2.5.2 Realizace rozhovorů

Rozhovor nám poskytuje představu o tom, jak se daný jedinec vztahuje k realitě, jak jí rozumí a interpretuje, co je pro něj důležité a co naopak není. Současně je rozhovor ovlivněn tím, kdo pokládá otázky, a jak samotný rozhovor plyne.⁵³ Základem kvalitního rozhovoru je především vybudování korektního, a přitom do jisté míry důvěrného vztahu mezi tazatelem a dotazovaným.⁵⁴

V praxi orální historie je osvědčený postup trojfázového rozhovoru, přičemž počet fází rozhovoru se nemusí nutně rovnat počtu jednotlivých sezení.⁵⁵ Rozhovor by se nicméně s každým narátorem měl uskutečnit minimálně ve dvou sezeních. Během prvního rozhovoru

⁵³ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách.*, str. 317

⁵⁴ HIML, Pavel a Jan TUČEK. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*, str. 89

⁵⁵ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání, str. 180

by měl narátor nechat tazatele vyprávět o svém životním příběhu (mluvíme tedy o životopisném interview). Pakliže tazatel během tohoto prvního rozhovoru klade otázky, mělo by se jednat o otevřené otázky, které narátorovi pomohou k rozvinutí svého vyprávění. Během druhého setkání dochází na další fáze rozhovoru. Během dalších fází a sezení dochází k upřesnění, doplnění a rozšíření témat, která zazněla během prvního rozhovoru.⁵⁶ Role tazatele je tedy během druhého (popřípadě dalších) rozhovoru výrazně aktivnější. Při druhém setkání přicházejí na řadu také témata či otázky, které se dopředu připraví pro všechny narátory, přičemž tyto otázky mohou být položeny kdykoliv v průběhu nahrávání dle uvážení tazatele. Série těchto předem připravených univerzálních otázek představuje další fázi rozhovoru. Historik Alexander von Plato doplňuje ke třem fázím ještě čtvrtou, během níž by se tazatel měl vrátit ke sporným bodům vyprávění, například, pokud má tazatel pocit, že narátor neřekl vše nebo pokud získal z literatury či jiných pramenů informace, které byly v rozporu s narátorovým vyprávěním. Mezi badateli však nepanuje shoda o zařazení této fáze.⁵⁷

Stanovení místa a času setkání určovali narátoři, aby rozhovor proběhl v prostředí, které je pro ně příjemné, a aby uskutečnění rozhovoru vyhovovalo jejich potřebám. Plánování rozhovoru bylo samozřejmě omezeno mou přítomností v Krásné Lípě, kam jsem dojížděla převážně o víkendech. Průběh i ukončení rozhovoru jsem se snažila přenechat na narátorovi. Ke konci nahrávání jsem narátory vybídla k doplnění závěrečného komentáře. Zeptala jsem se jich, jestli si přejí něco doplnit na závěr, jestli je ještě něco, co by chtěli, aby zaznělo apod.

Po každém nahraném rozhovoru byl sepsán protokol o rozhovoru, ve kterém byly zachyceny základní informace o narátorovi a stručné shrnutí průběhu setkání. V protokolu je zahrnuto i to, co schůzce předcházelo, jak probíhala komunikace s narátorem, a jaké jsem já sama, jakožto tazatelka, měla z rozhovoru pocity.

2.5.3 Přepis a archivace rozhovoru

Nejvhodnější způsob, jak uchovat nahrané rozhovory, je jejich přepis. Přepsaný rozhovor je také nejvhodnější forma rozhovoru pro jeho následnou interpretaci. Byl pořízený doslovný přepis nahrávek, jehož hlavním úmyslem bylo zachytit přesný smysl a obsah

⁵⁶ Tamtéž, str. 183

⁵⁷ Tamtéž, str. 184-185

rozhovoru.⁵⁸ Pro zachování autentičnosti vyprávění narátorů byly zaznamenány veškeré pomlky i mimoslovní sdělení. V zájmu plynulosti textu jsou citace z rozhovorů, které jsou v práci obsaženy, uvedeny v redigované formě. Rozhovory, jež jsem sama nahrála, jsou spolu s přepisy rozhovorů uchovány v mém archivu.

2.5.4 Analýza a interpretace rozhovoru

Získané prameny byly podrobeny obsahové analýze. Rozhovory byly srovnávány s dostupnou literaturou, ale také fotografiemi, které sloužily jako doplňující materiál k rozhovorům. Spojením těchto pramenů byla naplněna zásada datové triangulace (tedy využití více zdrojů dat pro zajištění hodnověrnosti výsledků⁵⁹) která je typická pro kvalitativní výzkum. Následně byly prameny interpretovány, přičemž interpretace rozhovorů je obsažena v 5. kapitole.

2.5.5 Etika a legislativa

V průběhu celého výzkumu byl kladen důraz na etický aspekt práce. Narátoři byli plně informováni o využití rozhovoru a s každým narátorem byl před začátkem rozhovoru podepsán informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů.⁶⁰ Všichni narátoři stvrdili souhlas bez výjimek.

⁵⁸ Tamtéž, str. 189

⁵⁹ Viz. například NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách.*, str. 285

⁶⁰ Byl použit informovaný souhlas dostupný na stránkách magisterského programu Orální historie – soudobé dějiny, FHS UK, viz. odkaz: <https://ohsd.fhs.cuni.cz/OHSD-66.html> (citováno dne 3.3.2023)

3 Krásnolipsko

Krásná Lípa, v němčině známá jako Schönlinde, se nachází v okrese Děčín v Ústeckém kraji, jehož severovýchodní část je známá jako Šluknovský výběžek. Souhrnným označení Krásnolipsko je nazýváno okolí Krásné Lípy zahrnující místní části kterými jsou Zahrady, Vlčí hora, Sněžná, Doubice či Kyjov. V současnosti živí Krásnou Lípu především turistický ruch, a to především proto, že je centrem Národního parku České Švýcarsko. Vedle toho ale spadá Krásná Lípa také pod území CHKO Lužické hory a CHKO Labské pískovce, je tedy ideálním výchozím bodem pro mnohé volnočasové aktivity. Nejlákovější a také nejčastější aktivitou je kromě turistiky rovněž cyklistika, město se tedy zaměřuje na zpřístupnění okolí pro cyklisty. Dále se na Křinickém náměstí v roce 2013 otevřel Pivovar Falkenštejn, kde je možné prohlédnout si expozici o historii pivovarnictví ve Šluknovském výběžku. V Domě Českého Švýcarska, taktéž na Křinickém náměstí, lze pro změnu zhlédnout expozici soustředící se na okolní přírodu, zároveň je však možné v přílehlém hotelu ubytovat.

V současnosti má Krásná Lípa okolo 3300 obyvatel, což je oproti dobám jejího největšího rozkvětu pouhá třetina.⁶¹ V dobách největšího rozkvětu však v Krásné Lípě a jejím okolí fungovalo 22 továren a infrastruktura města byla velmi vyspělá. Téměř v každé vesnici byla továrna zajišťující dostatek pracovních míst, škola poskytující vzdělání a na náměstí v Krásné Lípě bylo možné nakoupit vše potřebné i nepotřebné. Ve městě byla nemocnice, vlakové nádraží, pivovar a již v roce 1875 zde byla otevřena první odborná pletářská škola, po níž se však do dnešních dnů neuchovala ani její budova (*pozn. budova Pletářské školy, viz příloha č. 5*).⁶² Této prosperitě odpovídaly také představy do budoucna, které obyvatelé Krásnolipska chovaly, jednou z těchto představ bylo například tramvajové propojení mezi místními částmi Krásné Lípy (*pozn. tyto představy viz Příloha č. 14*). Dnešní představy současných obyvatel jsou podstatně skromnější, což odpovídá tomu, že v infrastruktura v Krásné Lípě je v dnešních dnech na mnohem nižší úrovni. Turistický ruch bohužel nedokáže uživit tolik obyvatel jako továrny, ve městě je tak pouze jedna základní škola, do níž dochází děti ze všech místních částí, gymnázium ani střední škola v dnes ve

⁶¹ Ke 31.12.2022 uvádí oficiální stránky města počet obyvatel 3 372, v roce 1910 měla Krásná Lípa s přílehlými částmi 10 174 obyvatel, viz. MELICHAR, Jaroslav et al. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost. 1.*, str. 151

⁶² JAROLÍMEK, Karel. *Letmý pohled do historie školství v Krásné Lípě ve světle obecného vývoje školství u nás*. Krásná Lípa, 2003. ISNB 80-230-4336-7, str. 81

městě není a pro nákup je potřeba dojet například do Rumburku. Představy do budoucna dnešních obyvatel tak směřují spíše ke kultivaci města a k přilákání většího množství turistů například prostřednictvím nového muzea.

3.1 Stručná historie

Vzhledem k tématu mé práce se rané historie Krásné Lípy dotknu pouze ve stručnosti, detailněji se zmíním o průmyslovém rozvoji v 19. a 20. století, jelikož jeho otisky lze v Krásné Lípě pozorovat dodnes a jelikož se jedná se o dobu největšího rozkvětu,⁶³ přičemž i tento výklad bude spíše přehledový. První zprávy o Krásné Lípě pocházejí ze 13. století z dob vlády Přemysla Otakara II., do té doby byla oblast Kránsolipska nehostinným územím tvořena neprostupnými lesy. Obyvatelé, kteří území kolonizovali, přicházeli z německé strany či z Nizozemí.⁶⁴ V období vrcholného středověku zde byla vytvořena sídelní síť přetrvávající do dnešních dní.⁶⁵

Šluknovský výběžek byl oblastí s tradiční textilní výrobou, což souvisí také s nepříznivými podmínkami pro zemědělství,⁶⁶ kořeny textilního průmyslu přitom sahají až do 16. století, kdy se začíná objevovat domácí spřádání lnu a tkalcovství, později i bělení plátna. Roku 1870 byla Krásná Lípa povýšena na město⁶⁷, přičemž o toto povýšení se zasloužilo rozšíření obcí právě v důsledku textilní výroby. V 18. a 19. století tak dochází k největšímu rozkvětu Krásné Lípy, který je spojován s rozvojem průmyslu, zde pak především tedy textilního průmyslu.⁶⁸ Z Krásné Lípy se tak důsledkem průmyslové rozmachu stalo kulturní centrum, přičemž jedním z ukazatelů tohoto kulturního rozvoje je

⁶³ Čemuž odpovídá například i nárůst obyvatelstva, v roce 1818 je počet obyvatel 6261, v roce 1880 vystoupal na 10 221.

⁶⁴ KLOS, Richard, *Přehled dějin města Krásné Lípy s okolím do konce třicetileté války*. str. 12–13

⁶⁵ Detailněji k období středověku a raného novověku viz. KLOS, Richard, *Přehled dějin města Krásné Lípy s okolím do konce třicetileté války*. či MELICHAR, Jaroslav et al. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost*.

⁶⁶ Viz. například HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 80-7106-195-6., na příkladu panství Děčín a Třeboň jsou zde znázorněny rozdíly v získávání obživy mezi agrární a horskou oblastí.

⁶⁷ Viz. Kronika města Krásná Lípa

⁶⁸ Viz. MELICHAR, Jaroslav et al. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost*. 1, str. 80–85

například nárůst spolků.⁶⁹ V polovině 18. století je mimo jiné také postaven kostel sv. Máří Magdalény, který je dodnes dominantou náměstí. Ve městě byla zavedena kanalizace, vodovod a ulice byly vydlážděny a osvětleny.⁷⁰ Krásná Lípa byla první město Šluknovského výběžku, které bylo elektrifikováno a mělo zavedeno telefonní spojení. V letech 1887-88 byl ve městě také postaven první parní pivovar.⁷¹ Tento rozkvět byl možný zejména díky přispění místních mecenášů (především majitelů továren), přičemž mezi nejvýznamnější patří rodiny Dittrichů či příslušníci rodu Hielle. Jejich štědré příspěvky umožnily výstavbu nemocnice, školy, lázní, hotelů a mnohých dalších podniků či budov, které umocňovaly přepych města.⁷²

Tento příznivý hospodářský a kulturní rozvoj probíhal až do 30. let 19. století⁷³, kdy naplno dolehla tíha celosvětové hospodářské krize. Po vypuknutí druhé světové války se veškerá produkce přeorientovala na válečné potřeby, přičemž po válce velká část tovární výroby i kulturního života zanikla společně s odsunem německého obyvatelstva. Do dnešních dnů se i přes veškeré snahy nepodařilo obnovit původní okázalost města a jejího okolí, pozůstatky této éry největší slávy můžeme v její zašlé podobě sledovat sice dodnes, ale povětšinou je můžeme už jen připomínat. Od zřízení Národního parku České Švýcarsko v roce 2001 se město sice rozvíjí směrem kupředu, změna je to však pomalá a pravděpodobně se již nikdy nepodaří vrátit město tam, kde bylo počátkem minulého století.

⁶⁹ Vedle divadelních, křesťanských, turistických spolků funguje například spolek abstinentů či spolky pro ochranu zvířat, viz. MELICHAR, Jaroslav et al. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost. 1*, str. 80

⁷⁰ Tamtéž., str. 147-151

⁷¹ Dle kroniky města v roce 1892.

⁷² Tamtéž., Str. 80-83

⁷³ Ani 1. světová válka tento rozvoj příliš nepřibrzdila.

4 Krásnolipsko očima pamětníků – interpretace rozhovorů

Analýza a interpretace rozhovorů s narátory by měly být stěžejní částí celé mé práce, z toho důvodu jí bude věnováno nejvíce pozornosti. Vyprávění narátorů jsem se pokusila seřadit chronologicky a pokud možno systematicky. Jako první bude pozornost věnována odsunu německého obyvatelstva. Vzpomínky narátorů jsou ve většině případů zprostředkované od rodičů, nicméně jsou velmi důležitým motivem, od něž se odvíjí počátek veškerých změn. Následuje interpretace dosídlení nových obyvatel a jeho důsledky. Tyto události jsou již živě ve vzpomínkách, často se však jedná spíše o důsledky neúspěchu tohoto procesu. Dále je pozornost věnována veškerým objektům a místům, která postihl zánik. V první řadě se soustředím na zchátralé či úplně zaniklé objekty, v druhé části se zaměřuji na úpadek továren. Poslední část je věnována obnově Krásné Lípy, jež nastala zhruba po roce 2000 spolu s novým vedením radnice.

4.1 Odsun německého obyvatelstva

Poválečný odsun německé části obyvatelstva je stěžejní událostí, která se ve velké míře promítá do narativu místních, ať už německého či českého původu. Poválečný transfer německé menšiny z českých zemí a následné dosídlení ve svém důsledku znamenalo přesun zhruba pěti milionu lidí, což představoval největší migrační pohyb v dějinách českého národa.⁷⁴ Odsun probíhal na základě několika dekretů prezidenta republiky (známé jako Benešovy dekrety), v důsledku jejichž uzákonění byli Němci zbaveni státního občanství a majetku.⁷⁵ Zatímco v německém prostředí se pro tyto historické události ustálil pojem *vyhnání*, který v sobě zahrnuje traumatizující emocionální náboj, v českém prostředí i odborné literatuře zdomácněl pojem *odsun*. S vymezením terminologie také souvisí další dva pojmy: *divoký/neorganizovaný odsun* a *organizovaný odsun*. Prvně zmíněným se myslí první etapa, jež započala v prvních týdnech po skončení války a probíhala až do podzimu 1945. Tato fáze odsunu probíhala formou pochodů či nehumánních transferů, během nichž docházelo k násilnostem vůči Němcům. Druhá vysídlovací etapa souvisí s obdobím po

⁷⁴ SLEZÁK, Lubomír. *Pohraničí českých zemí na pokračování (Dosídlování v padesátých letech 20. století)*. Acta Oeconomica Pragensia, 2007, 15.7: 383-394, str. 383

⁷⁵ KREISSLOVÁ, Sandra, Jana NOSKOVÁ a Michal PAVLÁSEK. „*Takové normální rodinné historky*“: *obrazy migrace a migrující obrazy v rodinné paměti*. Praha: Argo, 2019. Folkloristika. ISBN 978-80-257-3036-2, str. 166

Postupimské konferenci, na které bylo nucené vysídlení Němců z Československa oficiálně schváleno.⁷⁶

Pro každého narátora představoval odsun či jeho dopady důležité téma, jež bylo zmiňováno napříč celým vyprávěním. Na základě jednotlivých životních příběhů poukážu na různé průběhy a dopady odsunu, ať už zkušenost s nimi byla osobní či zprostředkovaná od rodičů či jiných osob.

Ve svízelné situaci se v poválečné době ocitly osoby v tzv. smíšených manželství. Řada starousedlíků vedla s novousedlíky ostrý spor o osud smíšených rodin a měla potřebu tyto jedince chránit před diskriminací a šikanou. Starousedlíci měli tendence vnímat odsunované Němce jako lidi s příběhem, jelikož je dobře znali a jejich rodiny spolu po generace žily.⁷⁷ Opačné stanovisko zastávaly řady nacionálně zradikalizované veřejnosti, které na etnicky smíšené rodiny pohlíželi jako na nebezpečné a nespolehlivé.⁷⁸ Výrazněji se však na osudy smíšených rodin začalo dbát až ve fázích příprav organizovaného odsunu.⁷⁹

Ze smíšeného manželství pocházel tatínek pana Hiekeho, babička pana Hiekeho byla Češka, byli tudíž jako rodina z odsunu vyjmuti „děda, ač teda válčil a s wehrmachtem, prošel celou Evropu, tak protože měl Češku, tak tady mohl zůstat.“⁸⁰ Do odsunu byl z rodiny jako jediný zahrnut praděd pana Hiekeho (tedy dědeček jeho tatínka), „praděd, kterej ani na frontě nebyl, vůbec vlastně ve válce nebyl, tak toho odsunuli, [...] tam zase byl ten aspekt, že se někomu líbil jeho barák, a takový lidi, ty jeli hned že jo, takže ho odsunuli.“⁸¹ Pan Hieke vzpomíná na svého dědečka, který údajně „bojoval za svýho otce, aspoň vždycky vyprávěl, že byl i za Gottwaldem, který mu slíbil, že jako toho praděda vrátěj, ale on tam (*pozn. v Německu*) krátce po tom odsunu zemřel.“⁸²

Pro tatínka pana Hiekeho znamenal odsun velkou změnu a především ztrátu, která ho celoživotně ovlivnila. „Mýmu tátovi odsunuli dědu a odsunuli nějakou jeho přítelkyni, která byla těhotná, takže mám v Německu někde bratra, ale nikdy jsem ho neviděl [smích], ale co bylo podstatné pro toho máho tátu, že odsunuli všechny jeho spolužáky, kamarády, všechny

⁷⁶ Tamtéž., str. 167, 168

⁷⁷ SPURNÝ, Matěj. *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*, str. 158

⁷⁸ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*, str. 162

⁷⁹ Tamtéž., str. 163

⁸⁰ Rozhovor s panem Hiekem vedla Daniela Pilářová, 5.2.2022

⁸¹ Rozhovor s panem Hiekem vedla Daniela Pilářová, 5.2.2022

⁸² Rozhovor s panem Hiekem vedla Daniela Pilářová, 5.2.2022

prostě [...] zostal tady prakticky sám a [...] co bylo další pro něj, že nemohl dál dostudovat, nebo naučit se na dráze, což bylo vždycky jeho, vlaky, vlaky, [...] on chtěl být celý život výpravčí, nebo před válkou se už na to učil, ale [...] odešli mu všichni co znal, všichni sousedi, všichni spolužáci, třeba i nějakí příbuzní širší [...] on k tomu svému tátovi neměl nějaký vztah, jako hlubokej, on miloval svého dědu, jako mého praděda, to byl pro něj, to byl jeho guru, proto jeho strašně ranilo, že toho dědu mu odsunuli, on u něj vyrůstal, chodil k němu, byl u něj.“⁸³ Odsun tak způsobil, že „táta vlastně přišel úplně o všechny tradice, o všechny známý, všechno bylo jako pryč.“⁸⁴

Krásná Lípa patřila až do druhé světové války k jednomu z nejdůležitějších průmyslových regionů v republice a jelikož většina obyvatel byla německého původu, nastal během odsunu problém s nedostatečným počtem pracovních sil, které by byly kvalifikované pro konkrétní práci. Dramatický úbytek německých pracovních sil mohl pro některá odvětví průmyslu znamenat naprostý kolaps. Zrodil se tak pojem „nepostradatelných odborníků.“⁸⁵ Na ponechání německých pracovních sil v některých odvětvích průmyslu se začalo dbát, podobně jako u problematiky smíšených manželství, až v rámci organizovaného odsunu.⁸⁶ Takto například dědeček pana Zenknera počítal s odsunutím do Německa, ale nakonec byl pravděpodobně z důvodu pracovní nepostradatelnosti z odsunu vyjmut. „Vím o tom, že můj děda byl určen k odsunu, ale měli jít až v pozdější fázi a pro ně bylo počítáno s tím, že si budou moci vzít více než 50 kilo na osobu a 100 marek, a do dneška doma mám třeba stoličku, na které je napsáno jméno mého dědy, což znamená to, že on počítal, že si tu stoličku vezme. A pamatuju si jako dítě, že jsme se na zahradě koupali v pozinkované vaně a doma mám ještě fotky, kde v té vaně sedím, a na boku té vany je také jeho jméno. To znamená, že počítal s tím, že si to sbalí, ale já nevím, z jakého důvodu on tu zůstal, to jako nevím, on byl v textilním průmyslu, takže předpokládám, že ho třeba ten konkrétní závod potřeboval, nějakým způsobem ho někde vyreklamoval a z toho důvodu tu mohl zůstat.“⁸⁷ Pracovníkům v textilním průmyslu bylo přednostně umožněno odložit odchod.⁸⁸ Stejně tak

⁸³ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

⁸⁴ Rozhovor s panem Hiekem vedla Daniela Pilářová, 5.2.2022

⁸⁵ SPURNÝ, Matěj. *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*, str. 168, 169

⁸⁶ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*, str. 164

⁸⁷ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

⁸⁸ WIEDEMANN, Andreas. „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952., str. 206

pan Marschner, který obýval dům s rodinou Kubrových, se na Sněžnou vrátil z důvodu nepostradatelnosti v textilnictví, „proto je tady nechali, že pan Marschner [...] ovládal jako, znal pletení punčoch, jako když jedete do Zahrad dolů do Křečan, tak vpravo, teď už to teda zbourali, tak tam se vlastně pletli punčochy pro císaře pána, jo, takže já si pamatuju, že on měl tady dokonce ty vzorníky, jo.“⁸⁹ Pan Marschner byl prvně odsunut do vnitrozemí na nucené práce, ale jelikož byl potřebný, bylo jim umožněno vrátit se zpět. „Protože takhle když dědeček koupil ten domeček, tak oni zpětně potom napsali, jako jestli, protože oni byli napřed odsunutí do vnitrozemí, ale protože pana Marschnera tu potřebovali, tak ho stáhli zpátky a neodsunuli je, narozdíl od sourozenců paní Marschenrový, ty teda odsunuli, jo, a [...] jeho neodsunuli a ji taky ne, takže se vrátili, a bydleli chvíličku na Vlčí hoře, v jednom baráku, a vím, že ještě než jsme se sem nastěhovali, že jsme tam byli, s maminkou za nima, a vím, že paní Marschnerová a pan Marschner, že jim psali jako, jestli by se mohli vrátit semhle do domečku, když to máme jenom na rekreaci, že by nám to jenom hlídali a to [...] no takže vlastně my jsme je sem z té Vlčí hory přestěhovali, ještě když tady byl tatínek sám jo, takže my jsme obývali tuhle půlku baráčku a oni měli k dispozici druhou půlku, celou.“⁹⁰

Podobné navrácení zpět po prvotním odsunu zažil také pan Klinger. Jejich rodina byla zařazena do odsunu až mezi posledními, měli tedy být odsunuti v roce 1946. Před odsunem do Německa však byli dovezeni do sběrného tábora, kde dle slov pana Klingera přečkali minimálně čtyři měsíce. Tatínek i sourozenci pana Klingera v rámci tábora docházeli do práce. „No a ono vlastně tatínek můj pracoval v tiskárně ve Velkém Šenově, to byli soukromníci samozřejmě a tam vlastně byli ti majitelé taky vystěhováním, takže tam byl správce a vlastně tím, že se vystěhovali ti Němci, všichni ty lidi, hodně jich bylo teda, moc, tak [...] prakticky se jim zastavila výroba v té tiskárně, tak jednoho krásného dne, přijel ten správce, přijel do toho tábora a říkal ‚pane Klinger, my vás potřebujeme, nechtěl byste tady zůstat?‘ No a otec teda potom si říkal, tak co uděláme, poradil se s námi, půjdeme pryč nebo zůstaneme doma [...] no, a tak tatínek říkal potom ‚tak radši zůstaneme doma,‘ tak jsme zůstali doma, tak nás naložili zase potom na auták odvezli nás do Velkého Šenova.“⁹¹

K odsunu německého obyvatelstva je ještě závěrem potřeba zmínit, že pro většinu Němců byla tato událost naprostým tabu. Děti o těchto událostech od svých rodičů často neslyšely, alespoň ne od těch, kterých se to přímo týkalo. O tabu mluví pan Hieke a také pan

⁸⁹ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

⁹⁰ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

⁹¹ Rozhovor s panem Klingerem vedl tým Paměti národa a studenti ze ZŠ Tyršova Rumburk, 10. 2. 2022

Zenkner, jejichž tatínkové o poválečných událostech nemluvili, informace, které se jim dostaly, byly tedy většinou zprostředkované od maminek nebo z četby. „Ale to nevím od našich, ale to vím, že jsem se spíš dočetl tady z literatury, tady z tý místní, jo naši o tom nikdy nemluvili, ani táta, ani děda, táta neustále nadával na zřízení, to je pravda, ale jenom nadával, nic jinýho nedělal, jenom nadával [smích] takže takhle, tátu to poznamenalo natolik, že opravdu vlastně to je to, jak jsem předeslal, že byl furt u muziky, jo takže.“⁹² Pan Zenkner zmiňuje, že poválečné události nebyly tématem ani mezi příbuznými, které potkal stejný osud. „Za prvé, ty, co tu zůstali, myslím původní německé obyvatelstvo, tak pro ně je to tabu téma, nějaký rok 45-48 je úplně tabu téma, o tom o ni vůbec nemluví, ani mezi sebou, to znamená že třeba že jo, otec měl příbuzný, který třeba přišli na kafe a oni to ani mezi sebou neprojednávali, a o tomhle se nebavili, to zkrátka bylo, to byly roky, který jako by neexistovaly.“⁹³ Ostatně ani kronika města se k odsunu německého obyvatelstva příliš nevyjadřuje. Vychválen je Major Oves, který si s odsunem německého obyvatelstva „velmi energicky poradil,“ následně je pouze zmíněna výzva k osídlení pohraničí, přičemž 15. května roku 1945 přijíždí vlák s novými náčelníky stanic a obyvateli Krásné Lípy. Zápis z roku 1946 je započat zprávou o ukončeném odsunu německého obyvatelstva a tím jsou informace vážící se k odsunu vyčerpány.⁹⁴

4.1.1 Perzekuce Němců

Poválečný vládní program, který ustanovil konfiskační akci bez jakékoliv náhrady, se vztahoval v podstatě na veškeré německé obyvatelstvo, a kromě předmětů nejnútnejší osobní potřeby také na všechnen majetek.⁹⁵ V souvislosti s konfiskací majetku vzpomíná pan Zenkner na své prarodiče: „ten dům byl otcových rodičů, o ten dům přišli po druhé světové válce, byli bez občanství. Bez občanství byli čtyři roky, v roce 49 rodiče mého otce nabyli občanství zpátky a museli dům koupit zpět, ale i se zařízením, a za roky 45-49 museli státu zaplatit nájem za užívání nemovitosti. Mám doma od toho dokumenty, a samozřejmě v rámci toho, že po válce přišli o veškerý movitý i nemovitý majetek, přišli i o vklady, to znamená, že oni si museli na to vzít hypotéku a tu hypotéku splácela moje babička, až do roku 62.

⁹² Rozhovor s panem Hiekem vedla Daniela Pilářová, 5.2.2022

⁹³ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

⁹⁴ Kronika města Krásná Lípa pro rok 1945 a 1946, viz. Příloha 1. a 2.

⁹⁵ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů.*, str. 90

Dneska je to směšná částka, jednalo se o částku dvaceti tisíc, zhruba, dneska je to opravdu směšné, tenkrát ale ne. Splatila to a do půl roku zemřela.“⁹⁶

Na zabavování movitého majetku vzpomíná také pan Klinger, jehož rodina byla ze stran českého obyvatelstva vystavena otevřeného rabování či zabavování věcí. „To už byli takoví, dalo by se říct zlatokopové, že si mohli vzít co chtěli. Maminka jim třeba musela otevřít skříň s prádlem a oni si vybrali co chtěli, a nesměl nikdo se k tomu vyjádřit, nic říct, to bylo takový zvláštní. Já jako dítě, tak mi sestra nejstarší koupila koloběžku [...] v Mikulášovicích, a když přijela, tak s bratrem jsme jí šli naproti, a tak to byla krásná koloběžka, ještě měla kola s těma drátama a to [...] jenomže sousedovic klukovi se ta koloběžka líbila, tak zkrátka si ji vzal a bylo to, takže já jsem neměl nic, no ale nic, jako. Ale naučili jsme se v tomhle tom, taky vlastně tolerance, k těm druhým.“⁹⁷

Kromě majetkových zásahů bylo postavení německého obyvatelstva negativně ovlivněno celou řadou diskriminačních opatření v rovině občanskoprávní, sociální či profesní. Němci byli vyloučení z výkonu veřejných služeb a německým zaměstnancům byly zastaveny výplaty služebních a zaopatřovacích platů,⁹⁸ o čemž mluví i pan Hieke „oni dostávali menší plat, oni za stejnou práci dostávali méně, to mi říkala [...] mamka, a ono to nebylo celou dobu, jo, ono to bylo bezprostředně po tý válce.“⁹⁹ Pokud o nějaké pracovní místo projevil zájem Čech či Slovák, musel ho Němec uvolnit. Pracovní omezení se týkalo také tatínka pana Hiekeho, jemuž jakožto Němci bylo znemožněno pracovat na železniční dráze. „On vždycky toužil po dráze, on měl bejt výpravčí, takže on se už i před válkou učil, na tý dráze. Vždycky vyprávěl, jak museli bejt nažehlený, jak museli bejt vystříhaný, jo prostě jenom [...] čepice musela pokrejt vlasy a takový, a jaká prostě byla kázeň, no ale po válce jako Němec, už nemohl, byli v odsunu.“¹⁰⁰

Omezení se týkalo také potravinových přidělů, které odpovídaly normám platícím za okupace pro Židy. Nákup byl navíc omezen přesně stanovenou dobou. Veškeré německé školy byly zavřeny a Němci také neměli přístup k tisku a ani ke kultuře. Zrušeny byly všechny německé spolky. Návštěvy kin, divadel, restaurací, lázní či společenských akcí byly zakázány. Zprostředkovanou vzpomínku na omezení německé části obyvatelstva v této

⁹⁶ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

⁹⁷ Rozhovor s panem Klingerem vedl tým Paměti národa a studenti ze ZŠ Tyršova Rumburk, 10. 2. 2022

⁹⁸ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů.*, str. 91

⁹⁹ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹⁰⁰ Rozhovor s panem Hiekem vedla Daniela Pilářová, 5.2.2022

rovině uvádí i pan Hieke: „oni nesměli na kulturní představení, oni nesměli využívat veřejnou dopravu, mít rádio, ale to všechno bylo asi omezený po válce nějakou dobu, to jako nebylo, že bysme to tak měli po celou dobu.“¹⁰¹ Znemožněno bylo také užívání němčiny na veřejnosti.¹⁰²

Významným motivem ve vyprávění narátorů jsou bílé pásky, s vyšitým písmenem N, které odlišovaly německé obyvatelstvo od českého.¹⁰³ Pan Klinger vzpomíná, že: „jsme museli nosit pásky, no, abychom byli znatelný, byli jsme poznamenaný, a byli jsme prakticky zbaveni veškerých práv.“¹⁰⁴ Jako symbol odsunu používá bílé pásky i pan Hieke „no ale po válce jako Němec, už nemoh, byli v odsunu, byli s páskama.“¹⁰⁵ Pan Zenkner vypráví zprostředkovaný příběh odsunutých Němců, kteří po celou dobu transferu do Německa prožívali strach, že budou odvezeni do východní Evropy do gulagu. Po příjezdu do Německa tak prožívali radost „a vlastně ta jejich radost byla taková, že oni na těch hranicích odhazovali ty pásky, měli bílý pásky, na tom bylo N jako Němec, jo a tam prej bylo tak bílo, jako když sněží.“¹⁰⁶

Pohyb Němců byl bez zvláštního povolení také zakázán, což se vztahovalo rovněž na zákaz vycházení v určitých hodinách. Až na úředně schválené výjimky nesměli cestovat veřejnými dopravními prostředky, což se vztahovalo také na jízdní kola, která musela být odevzdána, na což vzpomíná také pan Klinger: „to samozřejmě neexistovaly žádný kola nebo nic, protože kola nám zabavili, tak vlastně všichni Němci nesměli jezdit vlakem, bylo nám zakázáno, byly nám vlastně odebrány, bicykly, ty kola, že jo, abysme se nemohli pohybovat nikde.“¹⁰⁷

4.1.2 Problematika jazyka

Řeč, jakožto prostředek dorozumění se, hrál ve vyprávění narátorů důležitou roli. Po válce byla němčina zakázaným jazykem, v obchodech například nebyli německy mluvící

¹⁰¹ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹⁰² ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů.*, str. 92, 93

¹⁰³ Tamtéž, str. 92

¹⁰⁴ Rozhovor s panem Klingerem vedl tým Paměti národa a studenti ze ZŠ Tyršova Rumburk, 10. 2. 2022

¹⁰⁵ Rozhovor s panem Hiekem vedla Daniela Pilářová, 5.2.2022

¹⁰⁶ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

¹⁰⁷ Rozhovor s panem Klingerem vedl tým Paměti národa a studenti ze ZŠ Tyršova Rumburk, 10. 2. 2022

spoluobčané ani obsloužení.¹⁰⁸ Německý jazyk se stal nežádoucím, zůstavše Němci se museli přizpůsobit a alespoň na veřejnosti používat češtinu. Pro mnohé Němce tak započalo seznamování se s pro ně prakticky neznámým jazykem. Problematiku přechodu z německého do českého jazyka dokládá například pan Zenkner u svého otce: „samozřejmě můj otec, bylo mu 11 let a [...] on chodil do školy, protože museli, chodil i třeba jeho bratranec, který byl stejně starý a [...] a viděl jsem vysvědčení, mám doma fotokopii, od toho mého strýce a za školský rok 45 nebo 46 má vysvědčení, a v tom vysvědčení je známkováno jenom chování a tělocvik, ostatní předměty, matematika a tak dál, všechny jsou proškrtnuté, a dole je poznámka, že žák nebyl klasifikován z toho důvodu, že nerozumí česky a nemůže být z toho učiva zkoušen.“¹⁰⁹ Na podobnou situaci vzpomíná také pan Klinger, když vypráví o svém nástupu do školy „já jako Němec, jsem nerozuměl jediný slovo česky, tak mě maminka dovedla do té školy, a tam vlastně jsem si sednul do lavice a poslouchal jsem a pozoroval jsem, co se na tabuli píše, a co se děje. Ani dneska nemůžu říct, jak jsem se česky naučil, ale tím asi jak jsem si všechno odposlouchával, že, tak to bylo, no.“¹¹⁰ Někteří učitelé měli pro německé děti pochopení a snažili si jim vypomoci doučováním češtiny. Neznalost češtiny totiž samozřejmě ovlivňovala celkový studijní výkon dětí. Na takové doučování vzpomíná také pan Klinger. „Já jakožto Němec jsem jako měl vždycky takový problémy ještě jako s češtinou a to [...] tak jsem měl vždycky špatný známky [...] a my jsme měli učitele, ten byl Pražák, to byl pan učitel Zajíček v pátý třídě, a ten si vždycky nás vzal, to jsme byli jako tři německý kluci a chodili jsme vždycky jednou za týden, jsme se sešli a on nás jako doučoval, což bylo velice výborný, a já jsem potom na vysvědčení najednou měl jedničky dvojky, jo, že se to změnilo, ten se opravdu, to musím ještě dneska poděkovat, že nám jako hodně pomohl tímhle tím.“¹¹¹ Na doučování spolužáků vzpomíná i paní Kubrová, jejíž souseď jakožto jeden z neodsunutých Němců také neuměl česky: „po válce byl vlastně ještě školou, skoro školou povinnej, takže vlastně se učili česky, jo, že chodili, paní učitelka Kučerová, je jako učila češtinu, aby se naučili.“¹¹²

Ve vyprávěních je patrný také záměrný odklon od němčiny jakožto nežádoucího jazyka. Pan Zenkner na takový přístup vzpomíná u svého otce: „on se nás snažil jakoby od

¹⁰⁸ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů.*, str. 92

¹⁰⁹ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

¹¹⁰ Rozhovor s panem Klingerem vedl tým Paměti národa a studenti ze ZŠ Tyršova Rumburk, 10. 2. 2022

¹¹¹ Rozhovor s panem Klingerem vedl tým Paměti národa a studenti ze ZŠ Tyršova Rumburk, 10. 2. 2022

¹¹² Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

tý němčiny odtrhnout, to znamená že, ani jako on na mě nemluvil, on na mě nepromluvil v životě slovo německy nebo něco a [...] ani jako netrval, aby jsme se učili, já nebo moje sestra, ve škole německy.“¹¹³ Fakt, že pro němčinu nebyla po válce zrovna příznivá doba zmiňuje i pan Hieke: „a v té době, kdy jsme byli takhle malý, kdy to člověk nejlíp vnímá, to nebyla zrovna vhodná doba k němčině se hlásit, protože už byli v odsunu.“¹¹⁴ Pan Hieke však vedle nevhodnosti němčiny zmiňuje další nepříjemný aspekt. Maminka pana Hiekeho byla Slovenka, němčinu tedy neovládala, a jelikož se přivdala do německé rodiny, potýkala se s nepochopením mnoha členům. „Ta ani sama neměla velký zájem, abysme se učili, protože ona jim nerozuměla, když se bavili doma německy [...] a byla mladá, a ona měla pocit, že když se bavili a smáli se, tak si myslela, že se smějou jí, tak ještě říkala, aby děti uměly německy a ona jim taky nerozuměla [smích], takže i to byla jedna z příčin.“¹¹⁵ Z těchto důvodů se tedy snažila i děti odstříhnout od němčiny, a jelikož tatínek na pana Hiekeho a jeho bratry mluvil taktéž česky, stala se němčina zapovězenou. Na druhou stranu se však pan Hieke potýkal s „posměchem“ z německé části rodiny, která zase ovládala jak němčinu, tak češtinu „no a pak když už jsem byl starší, tak děda furt že jsme blbci, že neumíme německy, že máme v Americe příbuzný, a že až je jednou uvidíme, tak na sebe budeme čumět jenom, což se pak stalo [smích], to už teda děda nepamatoval, to už nežil, ale já jsem si to pak vybavil.“¹¹⁶ Na jedné straně tedy stála slovenská maminka, již se němčina přičila, a německý tatínek, který s dětmi německy nemluvil, a na druhé straně dědeček, který němčinu ovládal a neměl pochopení pro vnučata, jež německy nemluvila. Dědeček se češtině sice přizpůsobil, ovšem v menší míře než tatínek pana Hiekeho: „oni doma mluvili, údajně německy, když přišel děda k nám, tak se bavili česky, protože my jsme všichni že, jo, [...] ale děda ten uměl česky, ale [...] měl menší slovní zásobu než táta, táta vzhledem k tomu, že měl i českou školu, aspoň nějakou dobu, a taky hodně četl.“¹¹⁷

Přestože se německy mluvící obyvatelstvo naučilo česky a češtinu využívalo v běžné každodenní řeči, němčina z jejich životů nevymizela. Zvláště starším lidem mohla čeština činit problémy i po několika letech, na což se smíchem vzpomíná i paní Kubrová. „Paní Zahradníčková moc česky neuměla, a to bylo nejhezčí, že když se teda učila, tak říkala

¹¹³ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

¹¹⁴ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹¹⁵ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹¹⁶ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹¹⁷ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

vždycky ‚Oldo neházej těma kamnama,‘ místo kamenama jo [smích], takže to bylo takové, no.“¹¹⁸ Na míchání němčiny s češtinou vzpomíná také pan Zenkner u svého tatínka, který se svým bratrem stále mluvil německy, ale některá slovíčka pro něj mohla být problematická, a proto si dopomáhal českými. „On třeba se svým bratrem komunikoval německy, to znamená, já sem s nima byl v garáži a on se svým bratrem normálně mluvil německy, ale teď bylo vidět, jak každá řeč se neustále vyvíjí, protože oni, když byli malí, tak nevladnili auto, tak oni neznali technický výrazy pro auto a oni třeba mluvili ‚reichen lamelová spojka‘ [smích] a zase mluvili německy, jo, takže oni třeba pro ten konkrétní technický výraz neznali německý ekvivalent, dali tam češtinu a zase mluvili dál.“¹¹⁹ Pan Zenkner dále vzpomíná na některé tatínkovy zkomoleniny, které rodina považovala za normální: „ale, já si ho třeba pamatuju jako malý dítě, že on dával špatně pády, on třeba neřekl dones to štokrle, ale řekl dones ta štokrle, jo [...] a že třeba neuměl říct tři čtvrtě na tři, on říkal čišťvtě jo, a my jsme to jako opakovali. A já měl třeba na střední strašnej problém se toho zbavit, protože jsem po něm říkal čišťvtě, a oni říkali prosím tě, jak to mluvíš, jo. A že třeba v Německu se ‚ch‘ čte jako takový měkký ‚k‘ a on místo chleba říkal kleba, ale pak už samozřejmě mluvil česky a my jsme si mysleli jak perfektně. Ale byli jsme u příbuzných v Jižních Čechách a ti měli nějakou návštěvu a můj otec odešel na toaletu a oni se ptali ‚pán je cizinec?‘ a my ‚no [...] cizinec ne, ale je to jiný etnikum‘ a oni ‚no my to slyšíme podle jako toho‘ a my už jsme si mysleli, že už jako, že to není poznat, no.“¹²⁰

Pro děti z německých rodin byla tedy mnohdy němčina zapovězena. O to zajímavější je vztah k němčině paní Kubrové. Paní Kubrová se na Sněžnou přistěhovala s rodinou jako malá, jejich rodina tedy přišla do Krásnolipska až po válce. Maminka paní Kubrové však složila státnice z němčiny, mluvila tedy plynule německy a této schopnosti užívala po přistěhování na Sněžnou, jelikož zde zůstalo několik německých obyvatel, kteří neuměli česky. Navíc tím, že rodina paní Kubrové sdílela dům s německy mluvícím manželským párem, s Marschnerovými, bylo užívání němčiny na denním pořádku. „Takže a maminka ještě teda, protože uměla perfektně německy, takže když jsme sem přišli a potřebovali ti starousedlíci, aby jim pomohla, že jo s českějma úradama, a jednak tím, že dělala i u soudu, tak jako, jim to pomáhala všechno vyřizovat. No a [...] já jsem potom, protože jak jsem jednak s paní Porschovou (*pozn. sousedka, který bydlela vedle Kubrových*), ta teda se mnou

¹¹⁸ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

¹¹⁹ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

¹²⁰ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

mluvila dialektem, ale to sem nepochytila, ale Marschnerovic, ti se mnou mluvili spisovnou němčinou, za což jim moc děkuju. Takže já jsem se jako malinká, bez nějakých problémů naučila německy, jo, takže já jsem v podstatě do té doby, dokud jako jsem s nima měla možnost mluvit, tak já jsem nepřemýšlela, jak se to německy řekne, jo, já jsem přecházela bez problému z češtiny do němčiny, aniž bych přemejšlela, že se to takhle a že [...] sloveso je až na konci a takový, takže jsem mohla mluvit jako bez problémů.“¹²¹ Paní Kubrová tedy ovládala němčinu plynně, zatímco například pan Zenkner, se k němčině dostal až v pokročilejším věku, když mu bylo líto, že se nedomluví s německými příbuznými: „já jsem se přece jenom do němčiny dokopal, ale až po úmrtí mého otce a to už bylo, když mně bylo 27 let a já jsem se upřímně začal stydět, že jeho příbuzný, známý i spolužáci, volali, psali a já nebyl schopnej odpovídat, já do té doby uměl tři slova, já jsem uměl Guten Tag, Auf Wiedersehen a Danke, jo, nic víc.“¹²² Pan Zenkner se tedy samostudiem naučil německy. Pan Hieke se ale například německy nikdy nenaučil a několikrát si nad tím posteskl.

Na konkrétních příbězích lze vidět, že vztah k německému jazyku nebyl zcela jednoznačný a každá rodina, či jednotlivec k němu přistupoval jinak. U německých či česko-německých rodin vyvstala jistá zdrženlivost vůči němčině, zatímco v české rodině můžeme naopak pozorovat pozitivní vztah. Němčina tak může spojovat s německými starousedlíky a tím i historií a kulturou daného místa. Původně německy mluvící rodiny se mnohdy po válce raději přiklonily k českému jazyku, který neevokoval nepřátelství. Otázkou však zůstává, proč se celé rodiny distancovaly od němčiny i ve svém soukromí a proč naopak české rodiny braly němčinu jako prostředek přiblížení se k německým mluvícím obyvatelům, pro něž již učení českého jazyka mohlo být náročné.

4.2 Dosídlení nových obyvatel

Cílem nového osídlení pohraničních oblastí bylo „posílení slovanského živlu.“¹²³ Noví osídlenci měli nahradit nejen původní německé obyvatelstvo, ale také jejich kulturu. Bylo ovšem velmi obtížné utvořit ze zbytků původního obyvatelstva a nových osídlenců

¹²¹ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

¹²² Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

¹²³ WIEDEMANN, Andreas. „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952. str. 41

stejnorodou skupinu, jež by sdílela stejné zvyky a byla tak schopna utvořit novou kulturu.¹²⁴ Hlavní problém osidlování vidí někteří narátoři v tom, že „tyhleti lidi, co sem takhle přišli, tak ti neměli vůbec žádný vztah tady k tomu, ti prostě sem přišli.“¹²⁵ Tito noví obyvatelé většinou pocházeli z českého vnitrozemí, jednalo se o obyvatelstvo českého a slovenského původu, ale také o obyvatelstvo ze západní Evropy nebo zámorí či o romské obyvatelstvo.¹²⁶ Je tedy zřejmé, že nově příchozí tvořili velmi kulturně různorodou skupinu, která nemusela nacházet společnou řeč.

Osidlování pohraničí nebylo tak úspěšné, jak se původně předpokládalo, jelikož mnoho osídlenců z pohraničí opět utíkalo do vnitrozemí.¹²⁷ Osídlenci sice přicházeli, ale také ve velkém odcházeli, jelikož pohraničí například nesplňovalo jejich požadavky. Důležitým úkolem vedle dosídlení nových obyvatel bylo tedy také tyto obyvatele v pohraničí udržet.¹²⁸ Krásná Lípa se však jakožto poměrně průmyslový kraj osidlovala lépe než některé zemědělské oblasti.¹²⁹ Život nově příchozích ovšem také nemusel být snadný, jelikož se museli přizpůsobit zcela novým životním podmínkám. O tom mluví například i pan Zenkner: „ty lidi se museli s tím novým prostředím sžít. Tady byla jiná architektura, všechno sloužilo jinak, teď jako umíme si představit, dneska to třeba funguje, ale ty lidi nevěděli, kde vede vodovod třeba, kde vedou nějaký odpadní jímky, oni se nastěhovali do baráku a všechno fungovalo a za čas se třeba něco rozbilo a teď oni vůbec nevěděli, ale ti předchozí před nima to věděli přesně, že jo, to znamená, že oni třeba kolikrát ztratili i plán, různý todleto, takže si myslím, že na jednu stranu to muselo bejt jakoby i pro ty lidi obtížný, protože i ten, kdo to myslel dobře, určitě přišli i lidi, který to mysleli dobře, nemůžu říct, že jako přišli všichni špatní, tak to pro ně muselo být strašně těžký, protože tady to bylo všechno nové, teď [...] i část toho původního obyvatelstva tu zůstala, takže.“¹³⁰ Zvyknutí si na nové

¹²⁴ SLEZÁK, Lubomír. *Pohraničí českých zemí na pokračování (Dosídlování v padesátých letech 20. století)*., str 384

¹²⁵ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹²⁶ KREISSLOVÁ, Sandra, Jana NOSKOVÁ a Michal PAVLÁSEK. „*Takové normální rodinné historky*“: *obrazy migrace a migrující obrazy v rodinné paměti*., str. 170

¹²⁷ SLEZÁK, Lubomír. *Pohraničí českých zemí na pokračování (Dosídlování v padesátých letech 20. století)*., str 385

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ TOPINKA, Jiří, et al. *Zapomenutý kraj. České pohraničí 1948–1960 a takzvaná akce dosídlení*. Soudobé dějiny, 2005, 12.03-04, str. 536

¹³⁰ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

prostředí mohlo být náročné, problém ale mohly představovat střety se starousedlíky německého původu.

Osídlování pohraničí se uskutečňovalo v několika různých fázích, které se odlišovaly rozdílnou intenzitou a odlišným směřováním migračních proudů. Nejsilnější příliv přistěhovalců mířil do pohraničí v průběhu roku 1945. Osídlování bylo považováno za víceméně ukončené roku 1952, ale již kolem roku 1947 masový příliv přistěhovalců do pohraničí skončil.¹³¹ Mezi osídlenci, jež se chtěli v pohraničí usadit, přicházeli také ti, kterým šlo o pouhé zmocnění majetku a často rychlý návrat zpět do vnitrozemí. Tyto osoby byly všeobecně označovány za zlatokopy.¹³² Fenomén zlatokopectví se často vyskytuje také ve vzpomínkách narátorů. Pan Hieke uvádí zprostředkované vzpomínky své maminky: „jak se [...] vystěhovalo původní obyvatelstvo, [...] bylo vyhlášeno takové dosídlování, že bylo v zájmu, aby se to tady dosídlilo, že, jo a to bylo katastrofický, protože [...] možná, že bylo pár opravdu uvědomělých lidí, [...] kteří věřili ve stát a chtěli státu pomoc, a proto šli sem, ale většinou to byli různí zlatokopové, cigáni, Rumuni, Maďaři, Slováci, ti Slováci většinou speciálně si barák rozebrali a odvezli to na Slovensko.“¹³³ Ovšem i ti, kteří plánovali v pohraničí zůstat, mnohdy rabovali osamocená stavení, která ještě neměla majitele. „Potom byl takový fenomén, že přišly takový rodiny, oni jsou i lidi [...] no takový bílí cikáni, přišli, zabrali si dům, vybydleli ho a přesunuli se do dalšího a z toho do dalšího, několik rodin z toho já znám i osobně, znám i jejich děti a dneska už i jejich vnoučata, ale znám i ty jejich rodiče, nebo pamatuju je, ty prostě přišli, zabrali si barák, dobrý dobrý, a za chvíli se stěhovali do dalšího, ale už samozřejmě vyrabovanej.“¹³⁴ Na sousedy, jejichž rodiče byli po válce pověstní rabováním v sousedních staveních vzpomíná i paní Kubrová. Ta má tyto vzpomínky zprostředkované od paní Marschnerové, která zastupovala skupinu starousedlíků. „Řadu věcí potom paní Marschenrová, když šla k Zahradníčkům (*pozn. sousedům*), tak zjistila, že řada věcí, co zná, řada těch [...] původních majitelů nebo jejich dětí, co si to pamatují, tak zjistili, že se nachází tam, protože on (*pozn. pan Zahradníček, otec paní Zahradníčkové*) sem přišel jako první a [...] takže, no ono jako, dost tady bylo zlatokopů, co vím teda jako, že přijeli, nabrali a odjeli, nebo tady nezůstali, no.“¹³⁵

¹³¹ WIEDEMANN, Andreas. „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952. str. 72

¹³² Tamtéž., str. 84

¹³³ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹³⁴ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹³⁵ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

Organizované přidělování bytů a domů novoosídlencům probíhalo až od podzimu 1945.¹³⁶ Takovýmto organizovaným způsobem byl nabídnut byt také rodičům pana Hiekeho, kteří se vzali krátce po válce a měli nárok na přidělený byt či bydlo. „Když se s tatka s mamkou vzali, tak na obecním úřadě dostali klíče, mohli si projít všechny stavení, vybrat si, které se jim bude líbit, a máma říkala, aji táta, že ty baráky byly netknuté, ty lidi [...] já nevím jestli jste na to někdy narazila, ale on byl takovej [...] takovej příkaz dostali, že musej třeba v pět hodin nastoupit někde na obec, museli mít klíče označený, museli, nesměli nic rozbít, museli všechno nechat na místě, peníze, klenoty, mohli si nechat asi jenom 100 marek, a teď to bylo různý, jak kterej odsun, od pětadvaceti do třiceti, slyšel jsem, že i padesát, ale padesát kilo asi někdo těžko odnesl, a mamka říkala, že všechny ty baráky procházeli a tam bylo všechno, vybavení, peřiny, tam prostě všechno bylo. A táta říkal, víš s tím jsem chodil do školy, tohleto byli naši sousedi, a nechtěl si nic vybrat, naše mamka ta by měla vybráno hned [smích]. No, takže ostali u rodičů ještě nějakou dobu a pak už, když bylo druhé kolo, tak už bylo všechno vyrabovaný [smích].“¹³⁷ Některé rodiny z vnitrozemí kupovaly domky v pohraničí k účelům rekreace, o čemž mluví například paní Kubrová, jejíž rodina se však nakonec usadila natrvalo. „Dědeček z mamčiný strany koupil chaloupku [...] na Sněžné u Krásné Lípy, kdy tady různě z Prahy a okolí [...] se osidlovalo nebo se sem jezdili podívat, tak to tady dědeček koupil jako rekreační chatu, chalupu a [...] pak se sem, napřed se sem přestěhoval tatínek z té Hostouně [...] no a v roce 52 jsme se sem potom přestěhovaly já s maminkou, protože sestra ještě chodila do školy, protože je ještě o čtyři roky starší než já.“¹³⁸

Na fakt, že dosídlení obyvatel nemuselo být zrovna úspěšné, v některých ohledech mohlo být pro kraj spíše devastující, poukazuje vzpomínka pana Zenknera: „třeba já jsem měl souseda, což byl Sudetský Němec, pánovi bylo hodně let, a já jsem od něj chtěl koupit nějaký pozemek, takže slušně jsem za ním byl a říkám, nemůžu hned přijít a říct, tak samozřejmě, člověk hodí řeč, a tak dál, ve vši slušnosti, a on mi v tu dobu řekl třeba: ‚no pane Michal, odstěhovali se Němci a kdo místo nich přišel, a teď řekl, nebudu [...] no řekl, tak jak to řekl, přišli cigáni a myslíte, že tomuhle kraji víc škodili Němci nebo cigáni?‘ Já řeknu upřímně, že nejsem vůbec xenofobní, já, mně naopak vadí, když je někdo proti

¹³⁶ WIEDEMANN, Andreas. „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952. str. 172

¹³⁷ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹³⁸ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

někdo, nebo když si někdo z někoho dělá srandu, že cizinec nemluví vyloženě česky, ale na tohle jsem neměl co odpovědět a omluvil jsem se a musel jsem odejít, já jako to byl třeba taky takovej moment, že [...] a nejsem proti nim, ale jako by [...] na to není co povědět.“¹³⁹ Hlavním problémem však zůstávala řada neobydlených, chátrajících stavení, ze kterých se postupem času stávaly ruiny. Mnohé z nich byly v pozdějších letech určeny k demolici.

4.2.1 Nábor nových zaměstnanců

Vedle samotného osídlení bylo také důležité začlenit pohraničí do ekonomických struktur obnoveného Československa. Brzy po odsunu německého obyvatelstva se pohraničí potýkalo s nedostatkem pracovních sil, což vedlo k omezování výroby.¹⁴⁰ Na náboru nových zaměstnanců do pohraničí se podílela i vláda, a to zřízením speciální „osidlovací komise,“ která si kladla za cíl zintenzivnit nábor pracovních sil z vnitrozemí. Pracovníkům z vnitrozemí se přitom odchod do pohraničí musel vyplatit, a jelikož o zvýšení platu nemohla být řeč, byli zaměstnanci nalákání na atraktivnější pracovní pozice a především na dobré byty a přidělenou půdu.¹⁴¹ Zajištění bydlení hned při náboru zaměstnanců dokazuje vyprávění pana Zenknera o jeho mamince, která do Krásné Lípy přišla ve 14 letech. „Přišla konkrétně z toho důvodu, že když tedy jí bylo těch čtrnáct a půl, tak končila základní školu a teď to byla rodina sestry její matky (*pozn. u níž maminka pana Zenknera bydlela po smrti své matky*), kteří měli vlastní tři děti, se začali zajímat, co by měla dělat a ta teta říkala, dáme ji někam sloužit, a ona jako říkala, no, to jsem si představovala, že tedy ne, no a do školy přišly nějaký náboráři, kteří donesli, že tady je textilka, že tady je jakoby Elitka, a že hledají mladý perspektivní lidi a ty lidi, že by tady měli i ubytování. A ona se nerozvažovala, ani nevěděla, kde Krásná Lípa je, řekla a jela sem. [...] Jak říkám přijela sem v tom srpnu a bydlela na ubytovně x let, protože samozřejmě na vlastní bydlení nebylo, ale to byl ten důvod, proč byla tady, no.“¹⁴² Mladí lidé, kteří přišli do pohraničí za prací, nedostávali vlastní byty, ale byli ubytováni v internátech, což završovalo příčinu k projevům nespokojenosti.¹⁴³ Za prací přišla do Krásné Lípy i maminka pana Hiekeho: „tak ona,

¹³⁹ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

¹⁴⁰ WIEDEMANN, Andreas. „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952., str. 41

¹⁴¹ Tamtéž., str. 195–196

¹⁴² Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

¹⁴³ WIEDEMANN, Andreas. „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952. str. 200

mamka, jak sem přišla, ona přišla z Košic, nebyla tam práce, zvláště pro ženský ne, a ona tady byla už její sestra, protože tady ty fabriky jely, ty textilky. Takže ona přišla za tou sestrou, vdala se a celý život dělala v té Elitce, jo celý život. Celý život nic jinýho nedělala, když jsme byly malý, tak to dělala doma, [...] byla to strašná otročina, [smích] ale pro nás to bylo výborný.“¹⁴⁴

Nábor pracovních sil však neprobíhal pouze po válce. Jak již bylo zmíněno, ne všichni osídlenci v pohraničí zůstali, mnoho se vracelo zpět do vnitrozemí, jelikož nové místo k životu mnohdy nespĺnilo jejich očekávání. Na nábor nových zaměstnanců do textilní továrny Bonex vzpomíná i paní Kubrová, která v té souvislosti připomíná i školy a internáty, jež poskytovaly mladým lidem příležitost ke vzdělání a továrnám následně jistotu dalších zaměstnanců. „Protože tady byl nedostatek pracovních sil, [...] zrovna tak na tom jako byla Elitka, tak nábor jsme dělali na Slovensku, nebo na Mostecku nebo tam, kde ženy neměly práce, no, takže jsme měli vlastně i vlastní internáty, vlastní učňovské středisko, vlastní učnice, to se všechno učilo, no.“¹⁴⁵

4.3 Úpadek a zánik

Pohraniční oblasti provázely od poválečných let úpadek a zánik v mnoha podobách. Ať už se jednalo o bourání staveb, kterých kupříkladu v Krásné Lípě zmizelo mnoho¹⁴⁶ nebo o zánik celých vesnic, které po vysídlení obyvatel byly srovnány se zemí nebo byly ponechány samovolnému zchátrání. Zavřeny byly také mnohé fabriky, které buď přestaly fungovat úplně nebo se jejich výroba mnohonásobně minimalizovala. Samotný úpadek fabrik je kapitola sama o sobě a již není v mých silách postihnout dané téma v rámci této práce. Pokusila bych se tedy pouze prostřednictvím vzpomínek narátorů ukázat, že zánik a úpadek je ve vzpomínkách přítomný a je na něj kladen důraz, jelikož se tohoto tématu nějakým způsobem dotkl každý z narátorů. Ostatně sám pan Zenkner například říká, že: „jako dítě vím o tom, že se tu bouralo spíš, než stavělo. Umím ukázat první rodinný dům, kterej se tu

¹⁴⁴ Rozhovor s panem Hiekm vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹⁴⁵ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

¹⁴⁶ Hovoří se zhruba o 300 domech, které byly zbourány. Viz. například stránky města Krásná Lípa: <https://krasnalipa.cz/historie.php> (citováno dne 8. 4. 2023). Zajímavé je, že se toto číslo zbouraných domů často vyskytuje i ve výpovědích narátorů.

postavil, postavil se po roce 70, on byl dlouho jedinej, pak se akorát postavily tady paneláky, a jinak si spíš pamatuju, že se všechno bouralo.“¹⁴⁷

4.3.1 Bouračky

Každoroční zápis kroniky města nás informuje o přesném počtu zbouraných stavení v uplynulém roce, popřípadě informuje o staveních, které demolici unikly. Například do roku 1951 bylo započato 37 demolic, z čehož 17 bylo dokončeno. V roce 1957 nám kronika říká, že „demolice stíhá demolici,“¹⁴⁸ přičemž materiál z demolic je odvážen „do jiných končin naší vlasti, jindy používán k topení, a také k opravě či dokonce či dokonce k výstavbě, jako například bouračka domu č. 4 a 5. na náměstí = materiál byl použit k výstavbě infekčního pavilonů.“¹⁴⁹ Mezi lety 1945-1957 bylo zbouráno 190 domů.¹⁵⁰ V roce 1958 14 dalších a další čeká dle kroniky podobný osud. Na pospas zkáze zůstalo mnoho stavení v důsledkem neplnohodnotného dosídlení obyvatel do pohraničních oblastí. Na tento fakt poukazuje ve svém vyprávění pan Zenkner: „novejch dosídlenců nepřišlo tolik, kolik jich bylo vysídleno, je to logický, že jo, protože kde vzít tři miliony lidí, když celá republika měla deset a tři miliony jsme poslali pryč, že jo, to jako logický, no.“¹⁵¹ O neosídlené domy nebylo nijak pečováno a pokud je rovnou nerozebrali okolní obyvatelé, po léta bez jakékoliv údržby chátraly. Ostatně na opravy domů chyběl jak materiál, tak rovněž vůle, zkušenosti nebo peníze.¹⁵² Pan Zenkner hovoří také o nedostatečných prostředcích na odvezení ruin, popřípadě zabezpečení chátrajících objektů: „to co se zbouralo, tak vlastně ta půda nepatřila nikomu, patřila státu nebo obci, ti na to neměli prostředky, aby to nějakým způsobem osekali nebo podobně, takže to vesměs zarostlo náletovými křovinami. A tenkrát ještě neexistovalo odpadový hospodářství, to znamená, že všichni lidi z okolí vlastně zaváželi odpad, kterej byl, do těch sklepů zbouranejch domů a podobně. Říkalo se, že tady v Krásné Lípě bylo zbouráno třeba 300 domů a některé domy byly třeba i historicky velice cenné, a přesto přišly vniveč, ale bylo to takovým, nebylo na údržbu.“¹⁵³ Zbourané domy se

¹⁴⁷ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

¹⁴⁸ Kronika města Krásná Lípa, 1951–1958, viz. Příloha 3. a 4.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

¹⁵² TOPINKA, Jirí, et al. *Zapomenutý kraj. České pohraničí 1948–1960 a takzvaná akce dosídlení*. Soudobé dějiny, 2005, 12.03-04, str. 559

¹⁵³ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

ve vzpomínkách vyskytují rovněž jako zážitek, tak na to ostatně vzpomíná i sám pan Zenkner: „jako dítě se nám to strašně líbilo, protože v těch bouračkách jsme se mohli pohybovat, mohli jsme si tam hrát, že jo, různě jsme třeba skákali z prvního patra dolů a tak dále, takže jako dítěti se mně ty bouračky líbily, protože to bylo eldorádo pro nás.“¹⁵⁴ Na obhlídky opuštěných stavení vzpomíná i paní Kubrová: „no jako v tom údolíčku, jo, tam už je teď jen zbořeníště, tam už teď není nic, ale my jako děcka, pamatuju, že jsme tam lezli a tam byly krásný ty plechy, a krásný sklepy.“¹⁵⁵

V některých případech bylo rozhodnuto o demolici chátrajících stavení, mnohdy i celých obcí, nikoliv však z bezpečnostních, ale spíše z politických důvodů. K návrhům na demolici bylo zmíněno, že při návštěvách zahraničních turistů mohou ruiny působit rozpačitě a nemusely by tudíž vyvolávat dobrý obraz o socialistickém Československu.¹⁵⁶ Také v okolí Krásné Lípy byly kromě stavení srovnány se zemí celé vesnice: „tak Hely¹⁵⁷ jsou zbourány, Skřivánčí pole¹⁵⁸ tady bylo, Zadní Doubice, Zadní Jetřichovice, to jsou obce, který úplně zmizely.“¹⁵⁹ K úplné demolici přitom nedošlo hned po válce, celá stavení byla po několik let ponechána na pospas zkáze. Pan Hieke dokládá vzpomínku na úplnou demolici Hel: „no, samozřejmě, to se hned po válce zlikvidovalo, ale [...] 64? Najelo nějaké ženijní vojsko, ty vlastně [...] zbouraly takový, to co ještě stálo, ony střechy už to myslím nemělo, vím že jsem pamatoval nějaký baráček, spíš už ale jako opuštěný a bouralo se, vím že dokonce jednou nám táta v hospodě koupil nějaké dřevo z baráku na topení, že [...] já si pamatuju už takový ty torza, kdy ještě bylo obvodový zdivo, ale říkám [...] jsem byl malej, protože to byl takový 64 rok, [...] ale právě přijeli ti vojáci s buldozerem, což byl zážitek, protože buldozer [smích] to jsme že jo v životě neviděli, a [...] oni tam kousek pod těma Helama, tam už byla jedna bouračka, takže tam parkovali, a vím, že ten buldozer měli furt

¹⁵⁴ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

¹⁵⁵ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

¹⁵⁶ TOPINKA, Jiří, et al. *Zapomenutý kraj. České pohraničí 1948–1960 a takzvaná akce dosídlení*. Soudobé dějiny, 2005, 12.03-04, str. 570

¹⁵⁷ Územně spadá osada Hely do Krásné Lípy, v roce 1863 zde žilo 190 obyvatel, v 50. letech 20. století pouhých pět obyvatel, viz. HIEKE, Václav. *České tajemství*.

¹⁵⁸ Skřivánčí pole byla osada nacházející se mezi Krásnou Lípou a vesnicí Zahrady, v roce 1930 žilo ve vsi 65 obyvatel a fungovaly zde dvě hospody, viz. HIEKE, Václav. *České tajemství*.

¹⁵⁹ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

rozbitej, že ho furt spravovali, ale strhli všechny, nebo téměř všechny ty obvodové zdiva, ale já nevím, ještě před deseti lety, tam byla spousta sklepů.“¹⁶⁰

V Krásné Lípě a jejím okolí (například v Krásném Buku, který kdysi představoval honosné předměstí Krásné Lípy) bylo zdemolováno několik honosných vil, které zde po sobě zanechali němečtí továrníci z dob průmyslového rozkvětu kraje. Na demolici jedné z těchto vil vzpomíná pan Zenkner: „tady byla nejhonosnější vila, Hirsch (*pozn. vila viz. Příloha č. 6*), a ta patřila továrníkům Ditrichům¹⁶¹ a já si jako dítě ještě pamatuju, že jsme jeli s mamkou autobusem a ten autobus zůstal stát a ty zdi tohodle toho sídla se strhávaly. [...] Nějaké lano a byl tam traktor a strhával to, a ten autobus nemohl jet, jo jako, a to si jako dítě pamatuju, to byl takovej jakoby, dost ten, protože i mamka říkala, taková krásná budova a jde k zemi, jo.“¹⁶² Další z vil, která sice nebyl stržena, ale různě rekonstruována pro jiné účely, byla vila továrníka Jägra,¹⁶³ (*pozn. vila viz. Příloha č. 13*) která měla v bezprostřední blízkosti vystavěnou i samotnou fabriku, která se však demolice dočkala. O likvidaci továrny hovoří pan Hieke: „ta se zbourala někdy před několika lety, cigoši to během jedné noci rozebrali. Ona stála, ale byl to výkup, bylo to skladiště obilí. Tam bylo obilí [...] já jsem tam vevnitř nikdy nebyl, [...] ale tam bylo vždycky tolik obilí, že tam se slítali ptáci, vrabci, to se zvedaly celý ty, [smích] protože tam měli nasypáno, jo [smích].“¹⁶⁴ Z továrny na punčochy se tedy stalo skladiště obilí. Samotná vila přešla do péče města, které ji uzpůsobilo pro provoz dětského domova. Pan Hieke se jakožto zedník podílel na rekonstrukci vily a vzpomíná na její honosnost: „různý ozdoby se z toho (*pozn. z fasády*) srazily, a vevnitř to bylo nádherný, to bylo luxusní, to by byl dneška špicovej hotel nějakej, [...] tam byly překrásný římsy, byly tam různý niky, ve kterých byly dřív nejspíš nějaký sochy, za mě už ne [...] různý takový ty vlysy, i ty výmalby, růže jako, [...] tak to, všechno já, my jsme tam chodili povinně z fabriky dělat, [...] vždycky, jsme museli pro město, se závody domluvily, tak daly svý řemeslníky, tak já jsem si tam celej den vyhrával s nějakou tou nikou a on pak odpoledne přišel, a co šlo, to urazili. No to byla tak už promyšlená, tak udělaná budova, že

¹⁶⁰ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹⁶¹ Rodina Dittrichů založila první krásnolipský textilní podnik Hielle & Dittrich v roce 1849 a významně se podílela na finanční podpoře Krásné Lípy.

¹⁶² Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

¹⁶³ Gustav Adolf Jäger starší (1851–1927), stavba vily započala v roce 1908.

¹⁶⁴ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

tam bylo ve stěnách topení, jo, tam prostě byly kanálky, někde asi nahoře topilo a nahoře byly jen ozdobný rošty nebo [...] a tam tudy šlo dovnitř teplo.“¹⁶⁵

Z kdysi zalidněného pohraničí zmizely stovky vesnic a osad včetně staletých kulturních památek církevního a šlechtického charakteru. Postupně chátraly a zanikaly sakrální památky jako jsou kapličky, křížky, sochy a další objekty, které po celou dobu utvářely ráz krajiny a její duchovní charakter.¹⁶⁶ Kostely i další církevní památky byly po odsunu německého obyvatelstva chápány jako nechtěné pozůstatky německé kultury. Postoj komunistického režimu k církvi byl taktéž negativní, takže se nelze divit, že prosazování demolice těchto památek nebylo nijak obtížné.¹⁶⁷ Pan Hieke tuto likvidaci shrnuje jako ničení všeho, co bylo německé a církevní: „neměli k tomu vztah, takže se likvidovalo, co bylo církevní, likvidovalo se, co bylo německý [...] a hlavně i když se nelikvidovalo, tak se neudržovalo, proč by jsme udržovali nějakou hrobku, ještě německou že jo, nebo nějaký německý pomníky z první války.“¹⁶⁸ Pan Hieke dokládá i konkrétní vzpomínku na likvidaci kapličky, kterou se v posledních letech povedlo Klubu českých turistů opětovně postavit, či křížové cesty, která se nacházela za krásnolipským kostelem. „Rád se pochlubím novou kapličkou, [...] je tam teprve druhou zimu, a to je vlastně replika kapličky, která stála a která se musela v 72 nutně zbourat, ale nutně. Učňové učiliště v Zahradech tam na tom vybíjeli svoji sílu, jo. A tady třeba byla křížová cesta a taky dětičky soudruhů měly na tom cvičení a div za to nebyly pochválený, jo [...] neumím se vžít do té povahy, neumím si představit, že bych něco takovýho ničil, když ještě to bylo hezký.“¹⁶⁹ Přibližně do roku 1970–1972 datuje pan Hieke také zbourání starokatolického kostela Spasitele v Krásné Lípě (*pozn. kostel viz. Příloha č. 9*). „Já mám přesně popsany úplně všechno o tom kostele, úplně kdy se vykopal první kámen, kdy se světil, akorát nikde se oficiálně nedočtete, kdy ho zbourali, ale já bych to situoval do takovýho období, já jsem byl na vojně 70, 72, a když jsem byl doma na dovolený, tak jsme šli s tátou na vlak, šel se mnou a já jsem říkal tátovi, ‚hele je zbouranej kostel,‘ haldy cihel, tak to znamená, že to muselo být někdy v jedna sedmdesátým roce, tak jako k podzimu, mohli to zbourat i na jaře.“¹⁷⁰ O zbourání kostela bylo rozhodnuto již v roce

¹⁶⁵ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹⁶⁶ TOPINKA, Jiří, et al. *Zapomenutý kraj. České pohraničí 1948–1960 a takzvaná akce dosídlení*. Soudobé dějiny, 2005, 12.03-04, str. 571

¹⁶⁷ SPURNÝ, Matěj, ed. *Proměny sudetské krajiny.*, str. 86

¹⁶⁸ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹⁶⁹ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2022

¹⁷⁰ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2022

1967, těsně před demolicí byl využíván jako skladiště benzínových nádrží a finálně zdemolován byl roku 1971. Momentálně slouží prostor bývalého kostela jako parkoviště a dětské hřiště.¹⁷¹

Ve vyprávění narátorů byly mnohokrát zmiňované lázně (*pozn. lázně viz. Příloha č. 7*), které nechal v Krásné Lípě vystavět továrník a mecenáš Carl Dittrich. „Tam byly městský lázně, no, takže to si ještě pamatuju, jako děcka, když jsme chodili do školy, tak tam byly. [...] Bylo to hezký [...] vykachličkovaný a všecko a na těch rozích, my jsme vždycky mysleli, že to jsou živý květy, ale to byly jako z plechu udělaný aloe, jo, jako umělý, to byly krásný květináče, a na tom vytesaný, tak to se nám líbilo, [...] no, ale to tam dlouho nebylo, [...] protože vlastně nikdo tam nechodil, tak to potom vlastně zbourali.“¹⁷² Pan Hieke vedle lázní lituje zbouraného starokatolického kostela: „velmi lituju, že se zboural ten starokatolický kostel (*pozn. kostel viz. Příloha č. 9*), dobře dneska by se už církevně nevyužil, ale byla by to úžasná výstavní síň, koncerty by tam mohly bejt, takže to by byla další dominanta města. Velmi lituju, že se zbouraly lázně, dobrý, taky už by se asi dneska nikdo nechodil koupat do lázní, ale bylo by z toho nějaký fitko, nebo kdyby nic jinýho, ona v tom byla i prádelna, dneska by asi už i tu prádelnu [...] některý lidi přivítali, ale hlavně to byla taková stavba, taková jižanská, taková typická, úplně do toho, ale zas by to byla ozdoba toho města. A křížová cesta, taky zničená, no a na 300 dalších baráků, který tady v okolo Krásný Lípy zaniklo.“¹⁷³ Pan Zenkner vedle lázní zmiňuje například dům Beseda, který se nachází na náměstí. Budova sice stojí, ale prošla mnohými rekonstrukcemi a její využití je dnes pouze poloviční. „To samý tady na náměstí byla kdysi Beseda, dneska tam je nějaká restaurace myslím Slunce, prodávají tam Vietnamci, tam je velkej sál a k tomu je malej sál a za Němců to byl takzvaně Deutsches Haus (*viz. Příloha č. 18*), ale on to byl spolkový dům, to znamená, že to byl dům, kterej byl pro různý spolky, byl tu střeleckej spolek, tělovýchovnej, turisti, spolku bylo spousta. že jo, ale tu budovu mělo ve vlastnictví město a pronajímalo jí k provozu různějm těm subjektům, to město ji po revoluci prodalo a vlastně dneska je tam akorát čínská restaurace, a to jako abych si v takový budově koupil jenom čínský nudle, a vlastně sál byl nevyužitej, to se mně jakoby patriotovi zdá úplně špatný.“¹⁷⁴

¹⁷¹ ČECHURA, Martin. *Zaniklé kostely Čech*. Praha: Libri, 2012. ISBN 97-880-7277-507-1., str. 118

¹⁷² Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

¹⁷³ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2022

¹⁷⁴ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

Mnohá místa tedy ustavičně přetrvávají v paměti a vzpomínky na ně jsou stále velmi živé. Veškeré objekty, jež zanikly, odkazují k perspektivě města v předválečné době. V takto malém městě nás překvapí existence dvou kostelů, lázní, několika honosných vil a mnohých dalších pamětihodností. Pro nás jsou dnes bohužel opravdu jen součástí kolektivní paměti obyvatel města.

4.3.2 Úpadek fabrik

Zánik fabrik je ve vyprávění narátorů častým motivem, mnohdy z toho důvodu, že jich samotných se uzavření určitým způsobem týkalo. Příběh každé továrny je samozřejmě jiný, některé byly zavřeny již v průběhu 70. a 80. let, jiné až po roce 1989 v důsledku privatizace, některé dodnes fungují s novými majiteli a mnohdy i jinou výrobou. Nejstěžejnější vzpomínky k zániku továren poskytuje paní Kubrová, která pracovala 37 letech ve varnsdorfské Velvetě.¹⁷⁵ Paní Kubrová Velvetu opustila v roce 2007, upadat však dle jejích slov již po roce 1989: „potom 89 to šlo hodně dolů, protože vlastně, no taky se v rámci změny, že jo v řízení podniku, že jo teď se mezi sebou dohadovali ředitelé, no, jak to chodí, a ministerstvo průmyslu, nějaký spotřební průmysl, no, to nás nezajímá, takže. Bylo to takový smutný po těch letech, no, pak vlastně se [...] jediný, co z Velvety zbylo jako prosperující, byla teplárna, protože ta vytápí celý Varnsdorf, tkalcovna už tam není, nefunguje, nevím, co v ní je.“¹⁷⁶ Velvetu však funguje dodnes, i když samozřejmě oproti dobám její prosperity velmi omezeně, většina provozoven je uzavřena nebo stojí ladem. Paní Kubrová už o Velvetě mluví jako o neexistující: „to vlastně už ta fabrika taky zanikla, že jo, už je to vlastně všechno passé, takže srdíčko moje pláče, hlavně teda mě mrzí, což je problém všech těch, že oni [...] všechno to, co ty generace vybudovaly, tak oni třeba ty válce tiskařský, což teda bylo unikum, my jsme třeba dělali jediný, tak zničili. No a postupně do roku 89 to vlastně bylo [...] ještě tam byly v některých těch továrnách, se ještě vyrábělo, pak to teda postupně upadal odbyt, protože se, že jo sem hodně dováželo, nebo levný zboží se kupovalo ve světě a i se začalo barvit, jako z Číny se to sem všechno vozilo, takže my jsme potom vlastně [...] se zrušily ty tkalcovny [...] ty malinký závody, co ještě byly, tak potom zůstala jedna hlavní tkalcovna.“¹⁷⁷ Hlavním problémem po roce 1989 byla nemožnost

¹⁷⁵ Velvetu byla založena roku 1777 jako tkalcovská dílna v níž se vyráběla plátna, tkaniny a později i samet. V letech 1945–1946 byla firma znárodněna a začleněna do národního podniku Továrny na samety a plyše.

¹⁷⁶ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

¹⁷⁷ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

využití velkokapacitních strojů, jelikož ve Varnsdorfské pobočce byly pouze tyto stroje na velké zakázky. „Ona ta úpravna byla stavěna na velkou kapacitu, tam byly velké stroje, převážná část toho šla na export třeba do Sovětského svazu, že jo, a tam brali třeba 80 kilometrů od jedné barvy, a v těch malinkých úpravách (*pozn. které byly například v Podkrkonoší*), tak tam byly strojní zařízení takové, že se tam daly dělat menší zakázky, a tady vlastně (*pozn. ve Varnsdorfu*) ty velké stroje, který vlastně by se nejvíce vyplatily, tak na ty nebyly zakázky, protože když to obarvíte, tak musíte pak ten stroj vyčistit a zase znovu.“¹⁷⁸ Jelikož pro stroje nebylo využití, byly sešrotovány. A to například i stroje, které se užívaly na výrobu útkového samotu, jehož produkce byla unikátem Velvety. „A my jsem potom vlastně už jediný dělali tenhle ten útkovej samet, a když to krachlo, a po 89, tak se rozhodlo vedení, že to dělat nebudeme už, a pak asi za rok na to, Italové říkali, že by to od nás všechno koupili, a mezitím už to bylo všechno sešrotované, no.“¹⁷⁹ Na doby prosperity vzpomíná paní Kubrová s láskou. Její vyprávění ukazuje, že fungující fabrika byla zážitkem sama o sobě. „A my jsme potom vlastně měli i, ještě když jsme tak prosperovali, tak jsme tam měli i vlastní šicí dílnu a navrhovali jsme, jo, takže jsme třeba dělali i módní přehlídky, pracovali jsme s návrhářema, tak jsme měli krásný, všechno jsme ukazovali, co všechno se z toho dá udělat. No a pak teda jako i vlastní jako stánek, jako prodejny a jako takový, bylo to hezký. Třeba jsme i pro lesáky vymysleli, že jo z dyftýnu jsme měly ušít takový krásný uniformy a tak.“¹⁸⁰ Paní Kubrová lituje hlavně toho, že veškerá výroba byla zničena a nebyla ponechána například do muzea, což by nyní, kdy se Krásná Lípa prakticky živí turistickým ruchem, bylo samozřejmě velkým přínosem. „Mohli aspoň ten archiv, co jsme měli, nebo i ukázky té výroby nebo dokumentace a vůbec ty technologie aspoň to mohli do nějakého muzea nebo někam přesunout, protože to skutečně [...] byla unikátní výroba, to se vlastně jediný v republice, jediní tohle toho, no, ještě vlastně jsme mohli konkurovat Anglii, Manchesteru.“¹⁸¹

Ještě fungující fabriku opustil ostatně i pan Zenkner, který pracoval v Schindlerově pletárně, což je nejstarší pletárna na punčochové zboží ve střední Evropě. Továrna funguje do dnešních dní, ovšem i pro ni představoval rok 1989 zásadní změnu, jelikož docházelo ke změnám ve vedení, které mnohdy nemělo zkušenosti s provozem továrny tohoto typu nebo

¹⁷⁸ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023

¹⁷⁹ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

¹⁸⁰ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

¹⁸¹ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

provozem vůbec. „Po revoluci se to změnilo tak, že [...] de facto ta firma zůstala a byla privatizovaná, mělo to jednu velkou výhodu, protože veškerý textilní průmysl se vesměs začal dovážet z Číny, a to ve velkém [...] ale tady se vyrábělo punčochové zboží, a to je jemné zboží, které oni neuměli v Číně až tak moc vyrábět.“¹⁸² Přibližně do roku 2004 fabrika prosperovala, jelikož majitel, který ji po roce 1989 získal, pracoval před revolucí v Elitce, tedy v tovární výrobě stejného typu, a výrobě rozuměl. „Já jsem tam byl až do roku 2004, musím říct, že se jí docela jakoby dařilo, protože opravdu měla ten sortiment, to punčochové zboží, které Čínani neuměli a plus měla takzvaný vrchní ošacený svetry, tam už to bylo těžší, ale přesto se to řešilo tak, že on (*pozn. ředitel*) našel vývozy do západní Evropy, to znamená že třeba Bundesbahn, to znamená Německá železnice, potřebovala pro svoje zaměstnance svetry, takový vesty tmavě modrý, ale to byly obrovský náklady, to byly tisícové série, a on tu zakázku získal a vlastně tohle ta firma vyráběla, oni si řekli, jak to bude vypadat, a tak dál, a teď samozřejmě oni mají na ty vesty nárok třeba každé rok, takže ono se to jakoby opakovalo, oni s tím byli spokojení.“¹⁸³ V roce 2004 se vedení fabriky ujal nový majitel, který byl bývalý voják z povolání a s vedením fabriky neměl příliš zkušenosti. „To už byl takovej člověk, kterej už jako by v životě neprošel tou tovární výrobou a jeho rozhodnutí spíš tý firmě uškodily než by jí ulepšily. To znamená, že v tu dobu jsem odtamtud odešel.“¹⁸⁴

Zavírání fabrik má však v paměti i pan Hieke, jehož samotného se však zavírání nedotýkalo. „Nejprve se zavřela (*pozn. továrna*) v Doubicích, ale to já jsem ještě chodil do školy, takže ty lidi, co tam bydleli, tak dojížděli třeba do té Elitky do Dlouhého dolu nebo do Lípy, a v Dlouhým dole se to zavíralo někdy, mám pocit, někdy v 68, 69, no a [...] pak už vlastně, když já jsem byl z vojny nebo před těma politickejma změnama, tak jela Elitka ještě a [...] Bonex ten tady ještě nějak živořil, ale jinak tady, moc toho už nebylo. Ono jinak je teda pravda, že třeba ta Elitka, co je tady [...] v Krásný Lípě, tak ona měla pobočku ještě třeba v Zahradech, no ale, v Zahradech třeba skončili, tam bylo učiliště, to byla velká fabrika, ta se zbourala a ty továrny jako třeba na Vlčí hoře a ta Jägrovka, to bylo zavřené, to já ani nepamatuju, že někdy jelo, bylo to zavřeno.“¹⁸⁵ Pan Hieke zmiňuje důsledek zavřených fabrik, čímž byla způsobena následná nezaměstnanost velké části obyvatelstva. „Když to zavřelo, tak museli bejt nezaměstnaný. Tady bylo ohromná nezaměstnanost v

¹⁸² Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

¹⁸³ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

¹⁸⁴ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

¹⁸⁵ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

Lípě. Víte co, tady jak byly ty textilky, tak v podstatě, sem se přišly učit holky [...] jako táhly z Litoměřicka a tak, [...] tak většinou tady ostaly. Tady se vyučily, to je pravda, ale tam tu fabriku neměly, takže tady už ostaly. Ostaly tady, takže se tady pak různě povdávaly a ostaly tady v Lípě no. [...] Ale ty ženský nic jinýho neuměly, postupně se to všechno zavřelo, no.“¹⁸⁶

Úpadek a zavírání fabrik je velmi rozsáhlé téma, jehož komplexní popsání není mým cílem. Domnívám se však, že je patrné, že pro obyvatele Krásné Lípy, jež bývala průmyslovým krajem, je toto téma důležité, a to nejen z toho důvodu, že se jich mnohdy osobně dotýkalo, ale také proto, že proměňovalo například sociální strukturu a celkové dění ve městě. Z toho důvodu jsem chtěla poukázat i na tuto stránku úpadku a zániku. Budovy továren, ať už fungující či chátrající, jsou ostatně dodnes součástí Krásné Lípy. Ohromné budovy musejí upoutat každého návštěvníka a rozhodně upozorňují na dobu bývalé slávy.

4.4 Nové století, nová Krásná Lípa

„Tak můžeme říct, zodpovědně, že do toho roku, řekněme dvacet, to jenom padalo, upadalo, [...] lidi se stěhovali, [...] to, že tady mladý lidi neměli potřebu ostávat, trvá dodneška jo, [smích] to jako, tady neostávaj, [smích] ale úpadek toho kraje byl do toho 2000, [...] potom tady ta Lípa začala vstávat, ale tady bych hodně vypíchnul, že tady za to může to vedení, jo, Zbyněk (pozn. *Zbyněk Linhart, starosta od roku 2002 do roku 2010*), teďkon Kolář (pozn. *Jan Kolář, starosta od roku 2010 do současnosti*), opravdu [...] měli jsme osvícenou radnici, [...] dokázali sem přivést hodně peněz, hodně se tady zrekonstruovalo. Kdybyste viděla náměstí [...] před revolucí, to bylo prostě šedý náměstí, uprostřed byla lípa, náměstí bylo [...] vyasfaltovaný.“¹⁸⁷ Takto vzpomíná na přelom století pan Hieke, ovšem není sám, který hovoří o přelomu století jako o přerodu ze „šedi“ k opětovně vzkvétajícímu městu. Motiv šedi se vyskytuje také ve vyprávění pana Zenknera: „v polovině 80. let se tu postavil jedinej rodinnej dům, jo, to vím dodneška, kde jako stojí, a nic jinýho se nestavělo, to až těsně před revolucí, se těm lidem trošinku začalo, a nebo takhle, já bych řekl [...] spíš už ta informovanost byla, ono když člověk neví, tak ono se o nic nesnaží, že jo, a jakmile je ta informovanost potom lepší, tak oni viděj, hele, v Německu příbuzní všichni si postavili nebo něco, nemohli bysme taky, protože člověk to tak jako podle mě okouká. Samozřejmě, když žije v tý šedi, tak to bere jako normální, jako nic jinýho nezná, že jo, je pravda, že když

¹⁸⁶ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

¹⁸⁷ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

člověk se třeba koukne na starý fotky, tak je zděšený. Moje sestra třeba tady měla svatbu a [...] ta budova je dneska hezky opravená, ale byla úplně šedivá a ten vchod byl takovej, ta omítka opadaná a teď oni tam stojej ti svatebčané a vlastně vidíte tu budovu, a to je něco příšernýho a tenkrát si to člověk neuvědomoval.“¹⁸⁸ Této proměně výrazně pomohl turismus: „no a samozřejmě jinak po revoluci, jak já říkám, obrovsky pomohlo zřízení Národního parku (pozn. *Národní park České Švýcarsko, zřízen v roce 2000*), protože, co si budeme povídat, průmysl padnul, [...] lidi se něčím musí žít, když tu nebude průmysl a vůbec nic, tak svým způsobem chcípnu pes, takhle aspoň přijedou turisté a turisté přinesou peníze, co si budeme říkat, to vždycky bylo a vždycky bude, takže jako myslím si, že je to velkej a dobrej počin, a [...] potom jako na tý Krásný Lípě je to taky vidět, že jo.“¹⁸⁹ Krásná Lípa se stala centrem národního parku, na Křinickém náměstí byl zřízen Dům Českého Švýcarska (viz. *Příloha č. 19*), jehož součástí je informační centrum, expozice Českého Švýcarska a mnohé další. Z toho důvodu bylo také nutné, aby sama Krásná Lípa byla dostatečně reprezentativní a dokázala přitáhnout a upoutat turisty. Vedení radnice se tedy zaměřilo v první řadě na rekonstrukci náměstí a stavbu či zřízení mnohých turistických lákadel, s čímž souvisí například i stavba hotelu Lípa resort.

Samo náměstí (pozn. *fotografie náměstí v průběhu času viz. Příloha č 17*) a jeho rekonstrukce je ostatně předmětem debaty obyvatel Krásné Lípy dodnes, někteří totiž nejsou s jeho současnou podobou spokojeni. Na mou otázku, zda jsou mezi obyvateli někteří, kteří hodnotí nynější vzhled náměstí negativně, odpovídá například pan Hieke takto: „ano, jsou, hodně negativně, jsou to ty minulé struktury, nebo jsou to lidi, který prostě, já nevím, jestli se jim líbilo, jak to náměstí, [...] to náměstí bylo strohý a jediný, co bylo pestrý, byla benzínová pumpa, která jako na náměstí, to jo no. Jo a na tý křižovatce, tam bylo červenobílý zábradlí, tak to bylo jediný zpestření [smích] a jinak baráky otřískaný, rozbitý okna, rozdělený střechy. Je teda pravda, že teďka už to vidím jinak, ono tenkrát ta samospráva ani neměla nějak moc možností, protože všechno bylo všech a těch peněz asi moc nebylo, takže se vždycky jen lávalo, a to bylo nejhorší a vlastně teďkon, když se to všechno prodalo, tak teď už je to všechno někoho a teď se o to někdo může starat.“¹⁹⁰ Sám pan Hieke hodnotí nynější podobu náměstí pozitivně: „já ho považuju za jedno nejhezčí vůbec v republice, a tak,

¹⁸⁸ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

¹⁸⁹ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

¹⁹⁰ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

nádherný. To víte já bych tam radši, nebo radši, rád bych tam viděl tu původní kašnu¹⁹¹ s tou sochou, jo, no, ale ta je někde v propadlišti dějin, ona byla taková více úhelníková a uprostřed byl takovej sloup a na tom sloupu byla socha¹⁹² [...] jako vítězství, Victoria, já už pamatuju jenom tu kašnu, za prvé bez sochy a bez vody, ale byla jako taková dominantní na tom náměstí, a byla jako v tý křižovatce, u tý lípy byla, jo, ale ta lípa byla malinká tenkrát v tý době, ale byla to jako ozdoba náměstí, takže to je jedna z věcí, kterých já lituju, že zmizla.“¹⁹³ Na kašnu vzpomíná i paní Kubrová „ale já si pamatuju, že ještě na náměstí bývala kašna, jenže se tam propadlo [smích] auto, nákladňák, tak to už potom, jako tu silnici museli zpevnit, upravili to jako musím uznat docela hezky, ale jako proti mému vkusu, je zkažený ten dům na rohu, jak je ta cukrárna, tam vedle, jak je ta roubenka, tak vedle toho, tam neměli udělat ty veliký okna, jo protože to byl dům, kterej byl skutečně zvláštní, měl taková úzká okna a i měl hezký římsy.“¹⁹⁴ Kašna se sochou představuje součást kolektivní paměti obyvatel města, jelikož ztělesňuje některé kulturní významy a proměnu podoby náměstí. Sochy a památníky jsou jakožto nositelé významů těžko definovatelné, ale jsou nabitě emocemi, což lze vidět i zde, jelikož kašna se sochou byla první asociací narátorů spojenou s náměstím. I po dlouhém časovém rozestupu je možné pozorovat emocionální vztah k danému objektu paměti.¹⁹⁵ Je patrné, že i přes zánik dané sochy a kašny, nezanikl její význam a paměť s ní spojená.¹⁹⁶

Pan Zenkner vzpomíná ve spojitosti s proměnou náměstí na projekt obchodního domu, jenž měl být postaven: „třeba jak je dneska [...] hotel na náměstí, tak tam byl vyprojektovaný jednopatrový obchodňák, ale mělo být normálně jako taková betonová krabice a [...] tam se dokonce ještě v roce 89 ulily základy. Ty tam byly, ty se potom musely odstranit, to znamená, že kdyby nepřišla revoluce, tak bysme tam měli úplně betonovou krabici, hnusnou. A dneska třeba, některý lidi jsou taky proti tomu, říkaj, že ta stavba (*pozn. stavba hotelu, hotel viz. Příloha č. 20*) není hezká, nic, já jako tvrdím, že [...] zaplat'pánbůh, že to náměstí

¹⁹¹ Kašna nechala obec vybudovat v roce 1877, sochu Austrie zhotovil místní sochař Leopold Zimmera, viz. BELISOVÁ, Natálie. *Putování po duchovních památkách Kránsolipska*. Děčín:Vladimír Hanák, 2005. ISBN 8023951408, str. 36

¹⁹² Socha byla z kašny odstraněna roku 1947 novými osídlenci, v 60. letech byla při rekonstrukce toku Křinice odvezena neznámo kam, viz. HIEKE, Václav. *České tajemství*.

¹⁹³ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

¹⁹⁴ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

¹⁹⁵OLÁH, Gábor, et al. *Kolektivní paměť, prostor a významy. Případ náměstí Svobody v Budapešti*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2013, 49.05: 729-750, str. 730

¹⁹⁶ Tamtéž., str. 734

je uzavřený, [...] že tam je nějaká parková úprava a tak dále, a je to jenom otázka zvyku.“¹⁹⁷ O vybudovaných základech pro obchodní dům mluví také pan Hieke, který ve spojitosti s tím lituje secesního domu, jenž musel stavbě ustoupit: „kdyby přišla dřív, (*pozn. revoluce*) tak by se nezboural ten krásný secesní dům, co tam stál, víte, tam byl dvoupatrovej nebo třípatrovej secesní dům [...] můj zamilovanej, protože tam byla hračkárna dole, víte [smích] tak už nebyl nějak to, ale opravil by se, že jo, je pravda, že vedle stál takovej, to byla hospoda vedle, to já ještě pamatuju, když stál, ale oni ho pak soudruzi zbourali, on nebyl nějak moc vzhlednej, ale kdyby zůstal tak to náměstí mělo takovej, jakoby historický ráz, byly by tam různé slohy, ale takový přijatelnější, než kdyby se tam postavila socialistická kostka.“¹⁹⁸ Paní Kubrová naopak v souvislosti s náměstím vzpomíná spíše na jeho úplně původní podobu. Ona sama si na novou podobu náměstí musela zvykat, ale je ráda, že je náměstí upravené. „No [...] je to, takhle, já si ho pamatuju, jak bylo ještě staré, když tam byly ještě ty podloubí a takový to, no s ohledem na to, že to tam potom bylo už vlastně, no, nikdo to neudržoval, zbouralo se to tak [...] mám na jednu stranu [...] ten Dům Českého Švýcarska, tak ten ještě jako jo, ale ten hotel, co tam postavili, tak ten se mi tam moc nehodí a zrovna tak se mně nelíbí, že tam udělali, zachránili teda sice, jak udělali ten pivovar, že zachránili tu budovu, ale [...] vzhledem k tomu, že to tam, mělo to charakter takového uzavřeného okruhu, mělo to i jiné charakter, jako to [...] ale jinak jako, že to tam upravili, tak to je docela hezký, ale jako proti mému vkusu.“¹⁹⁹

Oprava drobných památek má v naší společnosti již dlouhou dobu své místo, jejich oprava se většinou neseťkává s žádným zvláštním odporem, ovšem u německých památek to stále není jednoznačné.²⁰⁰ Někteří obyvatelé pohraničních vesnic a měst nechtějí ani s postupem času akceptovat opravu či záchranu toho, co odkazuje k původnímu německému obyvatelstvu, ať už je s nimi daný objekt spjat přímo, či ne. Na mou otázku, zda i v Krásné Lípě jsou lidé, kterým se nelíbí obnova či oprava některých původních památek, odpovídá pan Hieke takto: „jo, tak určitě jsou tady takový lidi, vím o nich [smích], tak jsou to zástupci toho minulého režimu, tak ty lidi, že jo nemaj potřebu, třeba kdybych řekl příklad, když jsme odhalovali ten pomník v těch Zahradech (*pozn. jedná se o pomník na památku vojáků padlých v 1. světové válce, viz. Příloha č. 11*), tak tam přišel můj spolužák, středoškolák,

¹⁹⁷ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

¹⁹⁸ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

¹⁹⁹ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

²⁰⁰ SPURNÝ, Matěj, ed. *Proměny sudetské krajiny.*, str. 184

kteřej by mohl bejt aspoň průměrně inteligentní, a přišel se mě optat, proč my odhalujeme Němčourům pomník, jo, ale, že to byli [...] ty lidi byli z Českého království a jich se nikdo neptal, oni museli narukovat, no, a [...] bojovali vlastně za [...] Českou, no za Českou republiku, že jo, takže [...] oni do tý války nechtěli, to prostě museli, narukovali a padli, takže si zasloužej tu úctu, to je jejich odkaz, oni to tady vybuodovali.“²⁰¹ Pan Hieke vyzdvihuje vedení města, které se samo podílí na obnově památek i připomínání pamětníků či historických událostí Krásnolipska. „Je vidět že pracujou a ty výsledky jsou vidět, ale je pravda, že hodně jdou do tý historie, co se nezničilo, nebo se to třeba ještě nepodařilo nějak, já nevím, obnovit, tak se to aspoň zakonzervuje, už se to nezbourá, teď třeba velký úsilí, který se vyvíjí je třeba s hrobkou Ditrichovou,²⁰² která byla opomíjená, která byla v křoviskách a nechalo se tam rabovat, a teď teda město vyvíjí maximální úsilí, i finančně, aby [...] to zachránili.“²⁰³

Obnova památek je tedy s problémem připomínání minulosti úzce propojena a sami nárátoři jsou přesvědčení, že toto připomínání minulosti je důležité: „myslím, že je to úplně správný, že vždycky by se mělo myslet i na to, co bylo před náma, že je to vždycky nějakej odkaz, a že pokud máme tady kořeny a vlastně ty kořeny má až ta čtvrtá generace, no, ta naše generace, že jo, takže předtím sem lidi přišli a ti k tomu neměli vztah, teď už, [...] jsou tady lidi, který jsou tady doma a jsou na to město hrdí.“²⁰⁴ Smysl v připomínání minulosti vidí také pan Zenkner: „ono chce o tý minulosti mluvit, protože jako by to nemělo bejt tabu téma. [...] Takže jako já bych řekl, že jo. A dneska hodně je, i třeba škola, to je ta Paměť národa a ty děti hledají a mají teď úkoly vyzpovídat, udělat s ním nějaký rozhovor, uvíst to někam, a tak dál, protože ty lidi umíraj a já dodneška si třeba vyčítám, proč jsem se otce nezeptal na tohle, proč jsem se matky nezeptal na tohle, že jo protože už mi třeba chybí nějaký střípek, díky němu bych se dostal dál a věděl bych víc, jenže v tý době že jo, člověka zajímaj, nějak žije, že jo, vy to víte určitě podle svýho života, [smích] že když jste třeba byla dítě, tak vás tyhle věci vůbec nezajímaj, a brala jste to svým způsobem jako kecy a řeči, no samozřejmě i to je minulost, dneska je ještě možnost od někoho čerpat, kdo třeba tu dobu prožil, ale za nějakých třicet, padesát let, už nebude nikdo, to znamená, když to nikdo

²⁰¹ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

²⁰² Mauzoleum továrnické rodiny Ditrichů, viz. např. <http://hrobkaditrich.cz>, citováno dne 30.4.2023

²⁰³ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

²⁰⁴ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4. 2. 2023

nezaznamená, tak to upadne v zapomnění.“²⁰⁵ Politování nad nedostatečným vyzvídáním a doptáváním starších generací zmiňovali vedla pana Zenknera i pan Hieke a paní Kubrová. „Já velmi lituju, že jsem nevytěžil třeba tátu nebo dědu, co by mi mohli vyprávět, to byli rodáci, co se tady narodili, který tady k tomu měli vazbu nějakou, mně to tenkrát nějak moc nezajímalo, ale teď kon, když se dočítám z těch různých knížek, jak ti co tady zůstali, jak byli perzekuováni, jak byli prostě trpěni, jak se stáhli do ulity, jak prostě radši moc nevykukovali, bohužel tyhle ty lidi už všichni skoro vymřeli, takže už se teď těžko hledaj nový informace, který by mě zajímaly a zajímaj, jo, protože jestli se má na něco navázat, tak musíme vědět na co.“²⁰⁶ Paní Kubrová je ráda, že v posledních letech ožívá zájem o historii a obraz minulosti se tak stává komplexnější, „ono totiž konečně se tím někdo začal zabývat, po těch letech bláznivejch se to konečně zase začalo trošičku dávat dohromady, i ta dokumentace, no, takže člověk, [...] že, jo říkám, když člověk byl děcko tak to vnímal a ani si to nějak tak neuvědomoval, že by měl dál sondovat, jako něco, a taky už si člověk nepamatuju ty souvislosti.“²⁰⁷ Pan Zenkner například mluví o skládání obrazu minulosti jako o mozaice: „každý ten střípek, co je, tak tu mozaiku doplňuje. A je třeba pravda, že ta mozaika po tý válce byla zcela zničena a teď je zase doba, a i ty nový lidi, i ty [...] kterých rodiče přišli z vnitrozemí, se začínají zajímat, jak to tady bylo, proč to tady bylo a snažej se, aby ten region šel nějakým směrem.“²⁰⁸

Památky, ať už se světské či sakrální povahy, nevymizí z paměti místních obyvatel ani po jejich odstranění, čehož jsou výpovědi narátorů neklamným důkazem. Náměstí je ve vzpomínkách pojímáno jako důležité centrum paměti, přičemž jeho proměna je doprovázena emocemi. Nicméně i přes nespokojenost s některými změnami je patrné potěšení z obnov, záchrany a rekonstrukcí, k nimž vedení města spolu například s Klubem českých turistů či jiných dobrovolných spolků přistupuje. Jako důležité se však jeví uchovávání a připomínání minulosti, ať už prostřednictvím oživením toho zaniklého, či pouhým připomenutím.

²⁰⁵ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023

²⁰⁶ Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022

²⁰⁷ Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5. 2. 2023

²⁰⁸ Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023

5 Závěr

V průběhu času se kraj, o němž má práce pojednává, několikrát proměnil. Všichni narátoři, s nimiž jsem vedla rozhovory, tyto změny vnímají a ve svých vyprávěních reflektují. Z toho důvodu jsem se pokusila dát těmto proměnám dostatek prostoru, přičemž jsem se snažila, aby obraz této proměny vycházel přímo „z úst“ narátorů.

V každém vyprávění představuje jakýsi bod zlomu odsun německého obyvatelstva. Tento zlom je hluboce zakořeněn ve vzpomínkách, nelze jej vymazat ani překročit. Samozřejmě se mnohem hlouběji vryl do povědomí těm, kteří jim byli sami postihnuti ať už přímo či nepřímo prostřednictvím odsunu některých blízkých či rodinných příslušníků. Ovšem i ti, kteří do kraje přišli až s osidlovací vlnou, vnímají dopady tohoto zlomu. Mezi zmiňovanými dopady se kromě ztráty známých objevuje ztráta veškerých tradic. Proměna skladby obyvatelstva narušila kulturu a zvyky, které byly v pohraničních oblastech hluboce zakořeněny po dlouhá desetiletí. Rozmanitou, dlouhotrvající kulturu se však nepodařilo nahradit ani dosídlením nových obyvatel, které mělo mimo jiné „posílit slovanský živel v pohraničí.“²⁰⁹ V těch, kteří nebyli odsunuti, ať už z důvodu smíšeného manželství, či nenahraditelnosti v zaměstnání, byla veškerá jejich kultura a tradice zadupána poválečnou perzekucí. To, co se utvářelo mnohá desetiletí, bylo během jednoho necelého desetiletí nenávratně zničeno. U jednotlivců můžeme tyto ztráty demonstrovat například na řeči. Mnohé děti německých rodičů byly v důsledku odsunu odtrženy od rodného jazyka nejen svých rodičů, ale i jazyka dlouhé generace svých předků, jelikož němčina nebyla považována za žádoucí. Mezi mými narátory tak vyvstal zajímavý paradox, kdy děti německých (či česko/slovensko-německých) rodičů neuměli vůbec německy, zatímco po válce příchozí obyvatelé uplatňovali němčinu jakožto prostředek dorozumění se se starousedlým německým obyvatelstvem.

Dosídlení nových obyvatel nebylo ve svém důsledku tak úspěšné, jak se v jeho počátcích předpokládalo. Odliv obyvatelstva z pohraničí ve skutečnosti přesahoval příliv, což se nejmarkantněji projevilo v chátrání domů ba dokonce zániku celých vesnic. Nutno podotknout, že tomuto úpadku často napomáhalo rozkrádání, které vykrytalizovalo ve fenomén zlatokopectví. Demolice a pustnutí prostupuje všechna vyprávění narátorů a zdá se být důležitým aspektem ve vzpomínkách. Ve vzpomínkách přitom chátrající budovy vystupují dvojitým způsobem. Jednak se objevují jakožto objekty dětských her, s postupem

²⁰⁹ WIEDEMANN, Andreas. „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952. str. 41

času však častěji vyvolávají lítost. Jednoznačné je, že chřadnoucí stavby vstupující do všech narativů.

Důležitým motivem ve vyprávěních je také zánik či úpadek továrního průmyslu, který měl ve Šluknovském výběžku tradici již od počátku 19. století. Odsun německého obyvatelstva vzkvétajícímu průmyslu sice uškodil, avšak díky náborům nových zaměstnanců po celé republice, ho úplně nezničil. Postupně sice upadal, ale stále nabízel práci většině obyvatelstva v Krásné Lípě a jejím okolí. Poslední kapkou na cestě k zániku představovala ve většině případů privatizace, probíhající v 90. letech, která většinu podniků dovedla k úplnému zavření či výraznému omezení.

Stejně jako je za zlomový bod vnímán odsun německého obyvatelstva, je za přelomové považováno nové století, které se ve svých počátcích pojí s novým vedením radnice. Nové vedení radnice je dle slov narátorů „osvícené“ a výrazně se podílí na kultivaci města a okolí. Této kultivaci významně dopomohlo zřízení Národního parku České Švýcarsko, jehož správa je situována právě do Krásné Lípy.

Ve svých vzpomínkách se narátoři často vracejí k tomu, co bylo a již není, ale na druhou stranu také hojně zmiňují to, co jim z nových změn činí radost. Mezi těmito drobnými radostmi jsou ve velké míře zastoupeny právě obnovy či záchrany toho, co se již jevilo jako zatracené. Tyto radosti tak dle mého poukazují na hluboký vztah k minulému, který všechny narátory spojuje. Je jisté, že mezi obyvateli se najdou i tací, kteří s některými proměnami či rekonstrukcemi nesouhlasí, zdá se však, že většině takovému směřování kupředu činí potěšení. Uchopení minulosti jako mozaiky, jež byla po válce roztržštěná a v současnosti se díky oživujícímu zájmu o historii znovu stává celistvou, dle mého názoru krásně vystihuje snahu o uchopení historického obrazu daného místa. Strípek do celkové mozaiky historie se snad díky otevřenosti narátorů podařilo poskytnout i mně.

Závěrem bych ráda zmínila témata, jež nebylo možné do práce zahrnout. Všechny uskutečněné rozhovory byly velmi plodné a poukázaly na mnohé zajímavé motivy, které jsem již nebyla schopna obsáhnout v rámci jedné práce. Jedním z těchto témat je například silný vztah narátorů k samotnému kraji, jenž doprovázel celé vyprávění. U všech narátorů byla patrná láska k přírodě, historii kraje a všemu, co se k regionu váže. Tento aspekt, jenž je přítomný ve všech rozhovorech již nebylo možné do práce zakomponovat, také z toho důvodu, že příliš nekorespondoval s cílem práce. Přesto mi tento aspekt přišel zajímavý a ráda bych ho rozpracovala v rámci diplomové práce. Dalším z opominutých témat byly vztahy mezi Čechy a Němci, ať už v předválečné době či v poválečné, kdy se nově přichozí obyvatelstvo muselo sžít se starousedlým obyvatelstvem. Předválečná a válečná doba byla

ve vyprávění často propojována a srovnávána, nebylo tedy možné od sebe tyto dvě etapy oddělit. Do práce tedy tento aspekt nebyl zahrnut, abych se nezapletla do popisu předválečných vztahů. Stejně tak byly předmětem rozhovoru představy narátorů o budoucnosti Krásné Lípy, které byly zdrojem zajímavých myšlenek, nápadů i pohledů. Jedním z opominutých témat byly vzpomínky na internované řádové sestry, jež byly ubytovány v nedalekém Jiřetíně, a v Krásné Lípě tak mnohé z nich pracovaly či vypomáhaly. Řeholnice se tedy také staly součástí vzpomínek. Rozhovory tedy nebyly zcela jistě vyčerpány, z toho důvodu bych s nimi ráda pracovala dále a na svou bakalářskou práci navázala v pokračujícím studiu. Zároveň se na základě zájmu o práci projevenou ze strany narátorů i některých obyvatel Krásnolipska domnívám, že výsledný text by mohl být přínosným zdrojem informací nejen pro obyvatele Krásnolipska.

Použité prameny a literatura

PÍSEMNÉ PRAMENY:

Kronika města Krásná Lípa pro léta 1945–1958 (poskytl Městský úřad Krásná Lípa po vyžádání)

Krásnolipský měsíčník Vikýř (dostupné online: <https://krasnalipa.cz/vikyr.php>)

ORÁLNĚ HISTORICKÉ ROZHOVORY:

Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 15. 1. 2023, Sněžná

Rozhovor s paní Kubrovou vedla Natálie Tomečková, 5 2. 2023, Sněžná

Rozhovor s panem Hiekem vedla Daniela Pilářová, 5.2.2022, Krásná Lípa

(dostupné online:

https://www.pametnaroda.cz/cs/hieke-vaclav-1951?check_logged_in=1#recording)

Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 18. 11. 2022, Krásná Lípa

Rozhovor s panem Hiekem vedla Natálie Tomečková, 4 2. 2023, Krásná Lípa

Rozhovor s panem Klingerem vedl tým Paměti národa a studenti ze ZŠ Tyršova Rumburk, 10. 2. 2022, Vlčí hora

(dostupné online: <https://www.pametnaroda.cz/cs/klinger-wilibald-1941>)

Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 15.1. 2023, Krásná Lípa

Rozhovor s panem Zenknerem vedla Natálie Tomečková, 4.2. 2023, Krásná Lípa

Není-li uvedeno jinak, všechny rozhovory jsou uloženy v soukromé sbírce autorky práce.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2011. ISBN 978-80-8605-771-2.

BELISOVÁ, Natálie. *Putování po duchovních památkách Krásnolipska*. Děčín: Vladimír Hanák, 2005. ISBN 80-239-5140-8.

ČAPKA, František, Lubomír SLEZÁK a Jaroslav VACULÍK. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, 2005. ISBN 9788072044191.

- ČECHURA, Martin. *Zaniklé kostely Čech*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-507-1.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-2620-982-9.
- HIEKE, Václav. *České tajemství*, Krásná Lípa: Klub českých turistů, 2006.
- HIML, Pavel a Jan TUČEK. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*. Praha: FHS UK, 2015. ISBN 978-80-87398-89-0.
- HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 80-7106-195-6.
- HOUŽVIČKA, Václav, ed. *Odsun Němců z Československa 65 let poté*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. ISBN 978-80-7325-296-0.
- JAROLÍMEK, Karel. *Letmý pohled do historie školství v Krásné Lípě ve světle obecného vývoje školství u nás*. Krásná Lípa, 2003. ISBN 80-230-4336-7
- KLOS, Richard, *Přehled dějin města Krásné Lípy s okolím do konce třicetileté války*. Krásná Lípa, 1997.
- KREISSLOVÁ, Sandra, Jana NOSKOVÁ a Michal PAVLÁSEK. „*Takové normální rodinné historky*“: *obrazy migrace a migrující obrazy v rodinné paměti*. Praha: Argo, 2019. Folkloristika. ISBN 978-80-257-3036-2.
- MELICHAR, Jaroslav et al. *Vlastivěda Šluknovského výběžku pro školy a veřejnost. 1.* Šluknov: Sdružení pro rozvoj Šluknovska, 2008. ISBN 978-80-254-1704-1.
- NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy: forma a význam v orální historii*. Přeložil Jana TOMEČKOVÁ. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-2464-550-6.

SPURNÝ, Matěj. *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*. Praha: Antikomplex, 2011. ISBN 978-80-904421-3-9.

SPURNÝ, Matěj, ed. *Proměny sudetské krajiny*. [Praha]: Antikomplex, 2006. ISBN 80-861-2575-2.

VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-5335-8.

WIEDEMANN, Andreas. „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“: *osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2016. Obzor (Prostor). ISBN 978-80-726-0337-4.

ODBORNÉ ČLÁNKY:

OLÁH, Gábor, et al. *Kolektivní paměť, prostor a významy. Případ náměstí Svobody v Budapešti*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2013, 49.05: 729-750.

SLEZÁK, Lubomír. *Pohraničí českých zemí na pokračování (Dosídlování v padesátých letech 20. století)*. Acta Oeconomica Pragensia, 2007, 15.7: 383-394.

TOPINKA, Jiří, et al. *Zapomenutý kraj. České pohraničí 1948–1960 a takzvaná akce dosídlení*. Soudobé dějiny, 2005, 12.03-04: 534-585.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://hrobkadittrich.cz>

<https://www.kctkrasnalipa.cz>

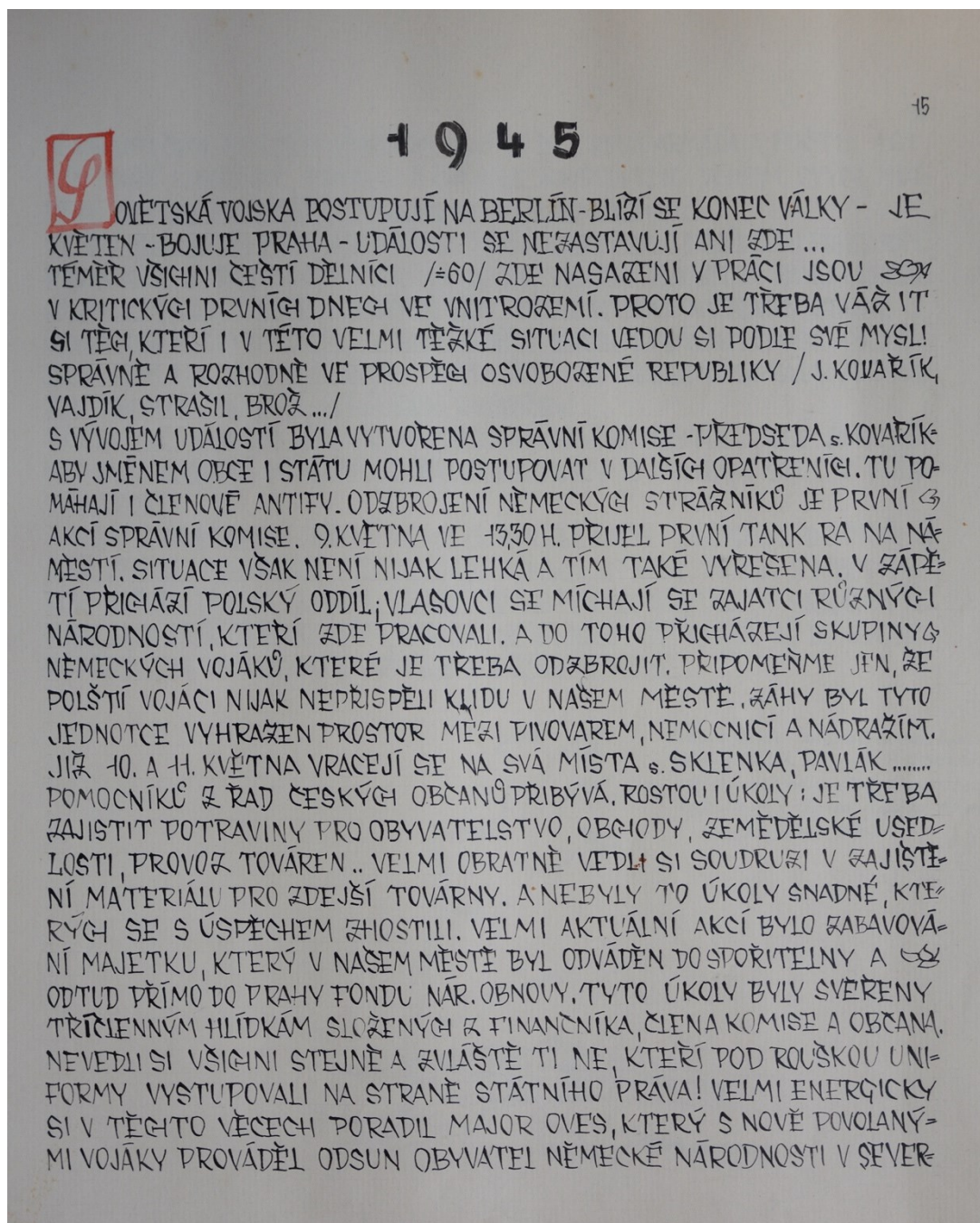
<https://krasnalipa.cz/historie.php>

<https://krasnalipa.cz/vikyr.php>

<https://ohsd.fhs.cuni.cz/OHSD-66.html>

Přílohy

1) Kronika města Krásná Lípa

Příloha č. 1. – rok 1945

NÍ OBLASTI ČECH. MEŽITÍM VŠAK PŘICHÁZÍ JEŠTĚ RUDÁ ARMÁDA V POČTU AŽ 1200 MUŽŮ, KTERÍ ZDE TRVALE A OKÁŽALE ZAVEDLI KLID VLIVEM SVÝCH MLADÝCH VELITEŮ - MAJORŮ ZAHRADSKÉHO A KRÍČEVSKÉHO. TĚMTO UDÁLOSTEM PŘEDCHÁZELA JEŠTĚ VÝZVA VIADY ČSR O DOSÍDLENÍ POHRANIČÍ. PRVNÍ VÍAK Z PRAHY SMĚREM NA SEVER VJÍŽDÍ 15. KVĚTNA RÁNO - VEČER KOLÍM 20³⁰H. ZASTAVUJE V KRÁSNÉ LÍPĚ. PŘIVEZL NOVÉ NÁČELNÍKY STANIC I OBYVATELE NAŠEMU MĚSTU. V NEJBLIŽŠÍCH DNECH SPRÁVNÍ KOMISE PŘIDĚLUJE ZEM. USEDLOSTI, OBCHODY I TOVÁRNY DO NÁRODNÍ SPRÁVY /DOSUD ZDE PRACUJÍ s. DUBSKÝ, KOHOUŠEK, ROUBÍČEK ... V ČERVENCI KONÁ SE ZDE PRVNÍ ÚSEKOVÁ SCHŮZE UČITELŮ, KDE ZMOČNĚNEC MIN. ŠKOLSTVÍ INFORMUJE ŠK. PRACOVNÍKY O OTVÍRÁNÍ ŠKOL V PŘÍŠTÍM ROCE S NOVÝMI DOSÍDLENCI ZAČÍNÁ SE CELÁ SPOLEČNOST KASTOVAT DO ČTYŘ /KSČ, SOC. DEM., NÁR. SOC. LIDOVÁ / POLITICKÝCH STRAN. PRVNÍ SVOBODNÝ ROK SPĚJE TAK KE KONCI. TEHDY JE VE FUNKCI PŘEDSEDY SPRÁVNÍ KOMISE s. KOVAŘÍK BABORSKÝM, KTERÝ VE FUNKCI SETRVÁVÁ AŽ DO ZVOLENÍ PŘEDSEDY NÁRODNÍHO VÝBORU V PŘÍŠTÍM ROCE.

Podpis velitele rušoarmljčů osvoboditelů - Krásné Lipy
Hrdiny SSSR s. majora Kríčovského
u příležitosti oslav 20 výročí osvobození
naší vlasti vítěznou Rudou Armádou.
dne 9 května 1965.

Příloha č. 1. – rok 1945

1946

DÍMTO ROKEM KONČÍ ODSUN OBYVATEL NĚMECKÉ NÁRODNOSTI /≈3200/ A TAK ČESKÉ OBYVATELSTVO NABÝVÁ VĚTŠINY. RADOST Z VÍTĚZSTVÍ NAD FAŠISMEM JE VELIKÁ A TAK SPOLEČNĚ PRACUJÍ NA ZVĚLEBENÍ OBCE A ZAGOVÁNÍ PŘEVZATÉHO MAJETKU. TEHDY JE TAKÉ ZAPOČATA PRÁCE NA ÚPRAVĚ SPORTOVNÍHO HRÁŠTĚ. VYDATNĚ POMÁHAJÍ I OBYV. NĚM. NÁRODNOSTI. USTANOVEN BYL I SPORTOVNÍ KLUB A JEŠTĚ TĚHOŽ ROKU ZAJÍZDĚLI K UTKANÍM DO OKOLNÍCH MĚST. BYLI I V DOLNÍ POUŠTEVNĚ, KDE TEHDY OSIAVOVALI PRVNÍ DOŽÍNKY NAŠEHO OKRESU. CELÁ AKCE VYZNĚLA V MANIFESTACI DĚKOVÁNÍ NAŠEMU OSVOBODITELI - SOVĚTSKÉMU SVAZU. TAKÉ VOLBY DO NÁRODNÍCH VÝBORŮ 26. KVĚTNA PROBĚHLY HLADCE* /KSČ 54,8%/ A TAK DOSAVADNÍ SPRÁVNÍ KOMISE BYLA NAHRAŽENA VOLENÝM ORGÁNEM. PŘED SEDOU BYL ZVOLEN S. J. BURSA.

S. J. Bursa - Vorbeck.

20. 10. 1940.

PODPIS NĚMECKÉHO OBČANA Z DOBY OKUPACE

1949

MĚNÍ SE VÝROBNÍ ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO NA JEDNOTNÉ ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO S 12 ZEMĚDĚLCI. PŘEVZALI REZERVNÍ PŮDU, PŘIKOUPILI DOBYTEK A ZAČALI HOSPODAŘIT PODLE 4. TYPU. Z PASTEVNÍHO DRUŽSTVA VZNIKL STÁTNÍ STATEK DO NĚHOŽ VSTUPLI 4 SOUKR. ZEMĚDĚLCI S PŮDOU. OSTATNÍ /20/ PRACUJÍ SOUKROMĚ.

1950

BYL VYSTAVĚN KRAVÍN. PRVNĚ V HISTORII PŘECHÁZEJÍ CÍRKEVNÍ MATRIKY DO SPRÁVY MNV. TĚHOŽ ROKU BYLA DOKONČENA STAVBA ŽELEZNIČNÍ STANICE KRÁSNÁ LÍPA - MĚSTO. ODEŠLO 6 ZEMĚDĚLCŮ - JEJICH PŮDU PŘEVZALO DRUŽSTVO. DALŠÍCH 5 DO JZD VSTUPUJE. BYLA PROVĚDĚNA HTŮP - HOSPODÁŘSKO-TECHNICKÁ ÚPRAVA PŮDY. RÁZLOVO ZAHRADNICTVÍ PŘEVZALO JZD, GOLDŠMÍDOVA NEMOCNICE, OBECNÍ JIŽ PŘEDTÍM BYLO ZLIKVIDOVÁNO.

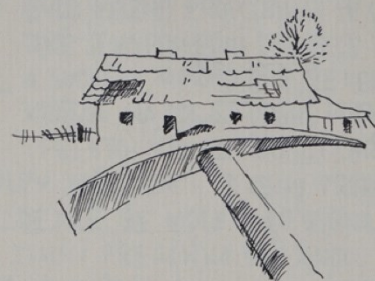
1951

BYLO PŘELOŽENO VODOVODNÍ POTRUBÍ V KRČIŽKOVĚ ULICI V DĚLCE 400 M. NEJÚSPĚŠNĚJŠÍM BRIČADNÍKEM BYL S. OPOLSKÝ VÁCLAV - 700 HOD. TAKÉ BYLA OPRAVOVÁNA NEMOCNÍČNÍ ULICE. NEJMODERNĚJŠÍ JÍDELNOU PRO HROMADNĚ STRAVOVÁNÍ JE KUCHYNĚ VE ELITE. VYVÁŘÍ DENNĚ 600 OBĚDŮ A 200 VEČERÍ. OPRAVU ZÁMEČKU HILLE PROVEDL ÚNÝ PRAHA V NÁKLADU 6 MIL. KČS. BYLA ZDE UMÍSTĚNA ŠKOLA V PŘÍRODĚ. DO ROKU 1951 BYLO ZAPOČATO 37 DEMOLIC DOMŮ - Z TOHO 17 DOKONČENO. VE VEŘEJNÉ KNIHOVNĚ BYLO REGISTROVÁNO 560 ČTENÁŘŮ - 3000 SVAZKŮ. DO SOUTĚŽE LUT BYLY PŘIHLÁŠENY SOUBORY HUDEBNÍ, LOUTKÁŘSKÝ, OCHOTNÍCI, ČSM. V TĚLOVÝCHOVĚ PRACUJE NEJLÉPE ODDÍL KOPANĚ. MÁ 3 DRUŽSTVA. TAKÉ ODDÍLY HÁZENĚ A KOŽIČKOVĚ ŽEN I MUŽŮ DOBRĚ PRACUJÍ. ZÁKLADNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA JE PROVÁDĚNA NEJVÍCE ŠKOLNÍ HLÁDEJÍ. TAKÉ JEJÍ ZÁSLUHOU BYL SBĚR ODPADOVÝCH SUROVIN SPLNĚN NA 200%. KE KONCI ROKU BYLI V MÍSTĚ TI TO SOUKROMNÍCI: ZRNÍK, KOLÁŘ, KOVÁŘ, KREJČÍ, FIŠNIK. ÚPRAVA VAŘANÝCH DĚLÁKŮ. VYHOŘEL KRAVÍN 29. SRPNA. PŘÍČINA NEBYLA ZJIŠTĚNA. SHOŘELI ZÁSOBÁRNA SĚNA A SLÁMY - ŠKODA 1/2 MIL. KORUN. NA BUDOVÁCH - 1,5 MIL. KČS. VLIVEM TOHO DRUŽSTVO ZAČÍNÁ RYCHLE UPADAT. Z PLÁNOVANĚ JEDNOTKY - 100 KČS. BYLO VYPLAČENO ASI 13 KČS. ČIENSKÁ ZÁKLADNA 46 LIDÍ. ZAHRADNICTVÍ BYLA ÚPLNĚ ZLIKVIDOVÁNA 1952. *VĚTA OMYLEM PŘIPISÁNA Z NÁSLEDUJÍCÍHO ROKU.

SPORTOVCI ORGANISOVALI V MINULÝCH LETECH NĚKOLIK LETNÍCH KARNEVALŮ. POSLEDNÍ BYL POŘÁDÁN 1950. VŠECHNY BYLY HOJNĚ NAVŠTÍVENY. KRÁSNĚ PROSTŘEDÍ ZÁMEČKĚHO PARČKU A HUDBA PŘEDNÍCH PRAŽSKÝCH ORCHESTRŮ (VLACH, MAJANA) - TO VŠE POSKYTLA PŘÍJEMNOU ZÁBAVU NAŠIM I PŘESPOLNÍM OBČANŮM...

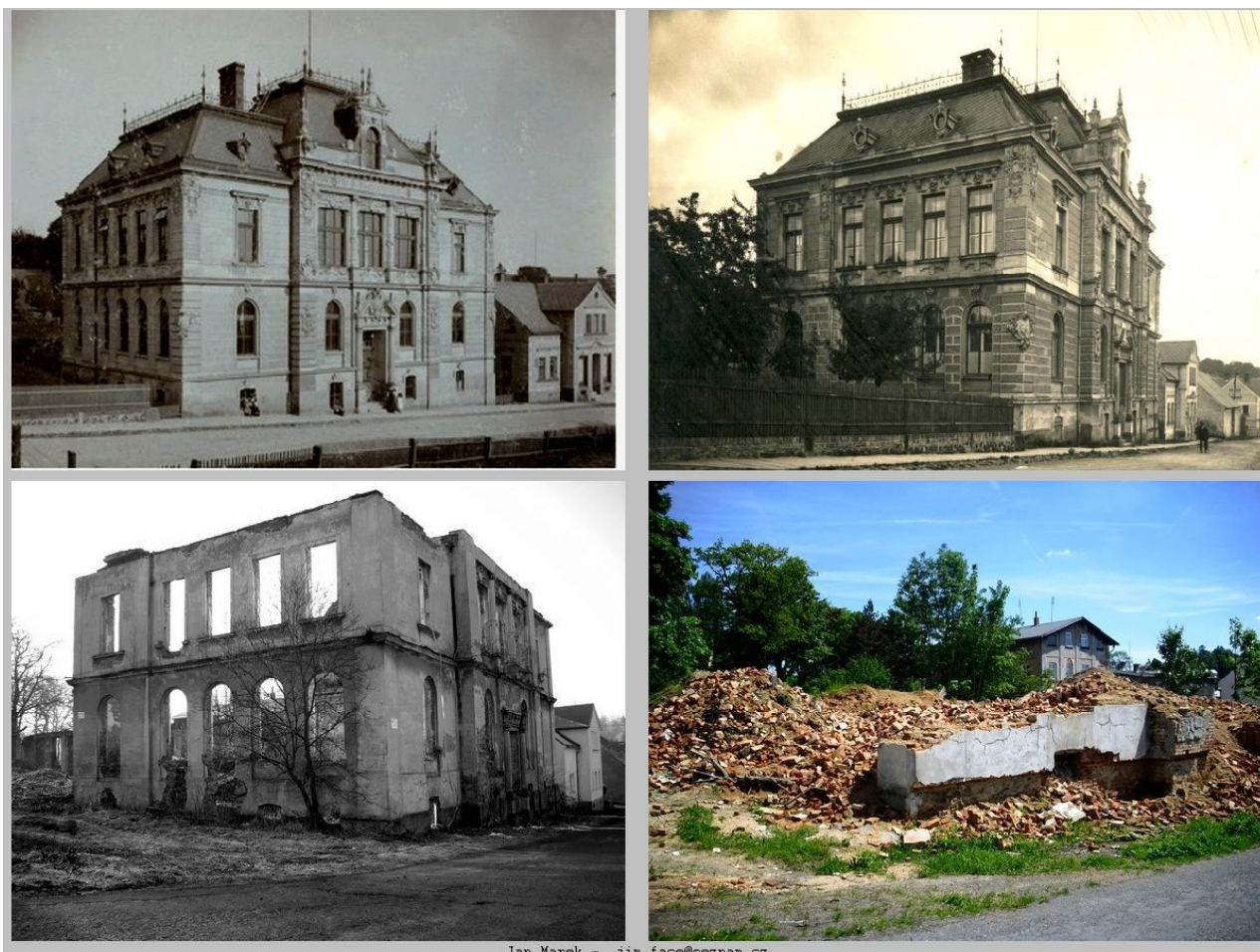
Příloha č. 3 – roky 1949–1951

PROHLÁSIT, ŽE OBYVATELSTVO SI ŽIJE SPOKOJENĚ A V MNOHÝCH PŘÍSTO JSOU SLYŠET NÁŘKY NA NEDOSTATEK PENĚZ, ALE TI NEMLUVÍ O TOM, ŽE SKRÝVAJÍ V GARÁŽI AUTO NEBO ALESPON UCHOVÁVAJÍ ZNAČNĚ OBNOVY VE SPOŘITELNÁCH A TAK SI ZAJIŠŤUJÍ POŘADÍ V SEZNAMU BUDOUCÍCH MAJITELŮ A O FANOUŠKŮH TOHOTO SPORTU, KTEŘÍ PŘI OBJEVENÍ PRVNÍHO JARNÍHO SLUNÍČKA POSTÁVAJÍ NA NÁMĚSTÍ ABY OKUKOVAI NOVÉ STROJE A CHVÁLILI PŘEDNOSTI SVÝCH, O NICH PŘÍŠŤE VÍCE A VÝRAZEM SPOKOJENOSTI JE JISTĚ I ZNAČNÝ POČET TELEVIZORŮ - ASI 130 KS ANTÉN JE MOŽNO NAROČÍTAT A JE VŠAK, BOHUŽEL, PRAVDA, ŽE MAJITELE ZAKUSÍ MNOHO NEMILÉHO KOLEM ČÁSTVÝCH OPRAV PŘIJIMAČŮ A TAK SE STALO, ŽE V ČKD VŽÍVAJÍ MÍSTO POZDRAVU „DOBŘE RÁNO“ - „DOBRY OBRAZ“ A TOŽ TĚDY NOVÝ POZDRAV NAŠICH DNŮ A JEŠTĚ TRAPNÝ PŘÍPAD A JIŽ DELŠÍ DOBU SE PRACUJE ? NA REGULACI KŘINICE A BYLO TO NA POČÁTKU ... PŘIVEZLI KÁMEN „DAV SE RADOVAL, ŽE SE KONEČNĚ ZAČNE „ALE KODŽ ZMĚNĚNÝ MATERIÁL UŽ NABÝVAL PRÁVA SKLADOVACÍHO MÍSTA NA SILNICI POBLÍŽ DOTOKA „BYL ODVĚZEN ZA ČAS BYLY SLOŽENY ROURY - NEVÍME PROČ, ALE ZASE BYLY ODVĚZENY ... A TAK JSME POMALU PŘESTALI VĚŘIT V BRZSKÉ PŘEKLEUTÍ NAŠÍ ŘÍČKY A PODOTÝKÁM : PRÁCE ŘÍDÍ KRAJ „ A ŠKODA ŽE NEMÁM PERO SATIRIKA A NÁM I BUDOCÍM : NAŠE MĚSTO MĚLO V ROCE 1945 1054 DOMY A Z TOHO K 1.1. 1958 794 OBYDLENÝCH /Z TOHO VE VLASTNICTVÍ OBYVATEL 469 DOMŮ /A KONCEM ROKU PŘEVZALA DOMOVNÍ SPRÁVA TAKÉ 42 DOMY DOSUD V MAJETKU T. ZV. ANTIKY - TENTO POČET JE JIŽ OBSAŽEN V CELKOVÉM POČTU OBYDLENÝCH DOMŮ A DEMOLICE STIHÁ DEMOLICI A VELMI ČASTO JE MATERIÁL ODVÁŽEN DO JINÝCH KONČIN NAŠÍ VLASTI, JINDY POUŽÍVÁN K TOPE- NÍ A TAKÉ K OPRAVĚ ČI DOKONCE K VÝSTAVBĚ JA- KO NA PŘ. BOURAČKA DOMŮ Č. 4 A 5. NA NÁMĚSTÍ = MA- TERIÁL POUŽIT K VÝSTAVBĚ INFEKČNÍHO PAVILONU A 7 LETECH 1945-57 BYLO ZBOURÁNO 190 DOMŮ, V 1958 14 A DALŠÍ ČEKÁ PODOBNÝ OSUD A

Příloha č. 4 – Kronika k roku 1958

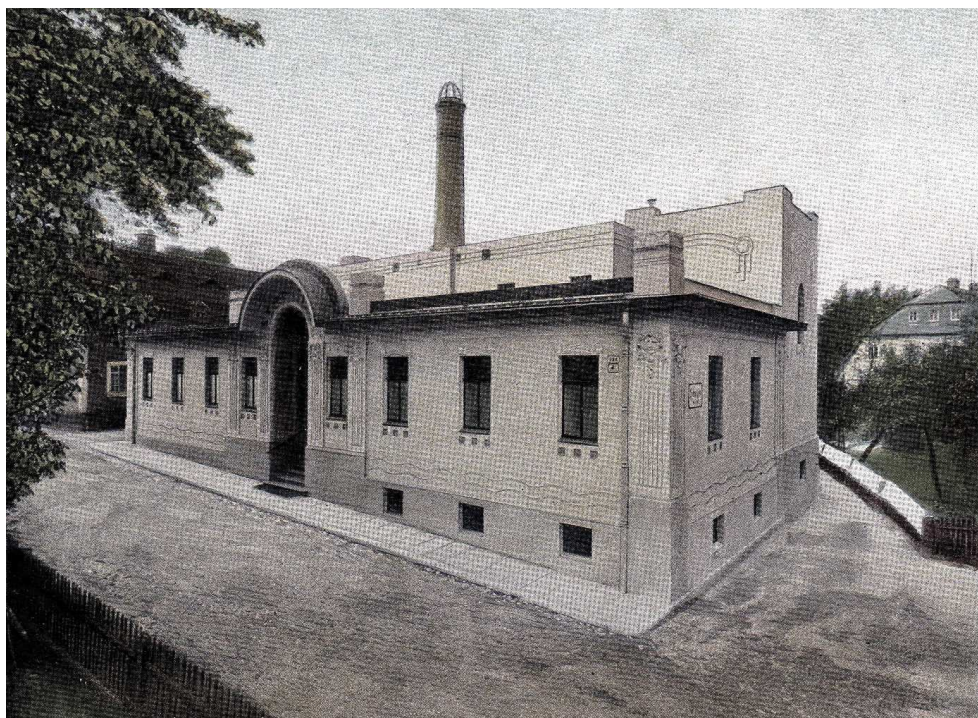
2) Fotografická příloha

Příloha č. 5 – Budova Pletářské školy v průběhu času (autor Jan Marek, zdroj: facebooková stránka „Krásná Lípa a okolí nejen na fotografiích“)

Příloha č. 6. – Vila Hirsch v průběhu času (autor Jan Marek, zdroj: facebooková stránka „Krásná Lípa a okolí nejen na fotografiích“)

Stadtbad
Schönlinde

Verlag: Josef Heintze, Schönlinde.

Příloha č. 7. – Budova lázní (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Příloha č. 8. – Parní pila v Krásném Buku (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Příloha č. 9 – Starokatolický kostel a továrna Hille&Himpich (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Příloha č. 9 – Stejně místo z trochu jiného úhlu v roce 2009 (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa, autor V.Černý)

DEMOLICE STAROKATOLICKÉHO KOSTELA 1970-1971

Po 2. světové válce kostel chátral, v 60. letech 20. století byl využíván firmou Atmos jako sklad benzínových nádrží. Církev dne 30. 3. 1967 odsouhlasila prodej zvonů pravoslavnému kostelu ve slovenském Stakčíně a téhož roku byla odvezena i střešní krytina. Rada ONV Děčín rozhodla dne 11. 12. 1969, že kostel už nadále nebude opravován.

Městský národní výbor Krásná Lípa, okres Děčín

tl.
Augustin Podolák

Starokatolický biskup
Janína 503

arnsdorf

1/620/64/ju

Krásná Lípa

Okres Krásná Lípa	Číslo 13
Par. číslo 2460	Stavba číslo 30b

30. října 1969

Ko z h o d n u t í

Městský národní výbor - komise výtavby a životního prostředí v Krásné Lípě vydává tímto demoliční výměr na zbourání starokatolického chrámu v Krásné Lípě nacházejícího se na stavební parcel. č. 816, zapsané ve vložce 1292 kat. území Krásná Lípa.

O d ů v o d ň ě n í

Stavba starokatolického kostela je značně schrátralá, narušená, veš chroší sřícením. Celý objekt je v desolátním stavu. Z bezpečnostních důvodů je nutno kostel zbourat.

Objekt není chráněn památkovým úřadem.
Úbytek bytového fondu není.

Stavební dozor při demoličních pracích bude provádět p. Jindřich Záruba, vedoucí hospodářského odboru MěstNV v Krásné Lípě.
Demoliční práce budou dokončeny do konce roku 1969.

V ý r o k

Na základě uvedeného odůvodnění vydává komise výtavby a životního prostředí MěstNV v Krásné Lípě podle § 6 zák. č. 87/1958 Sb a § 13 vyhl. č. 144/1959 Úl.

p o v o l e n í k e z b o u r á n í

výše uvedeného stavby, za předpokladu, že budou dodrženy všechny podmínky uvedené v příloze tohoto rozhodnutí, které je nedílnou součástí tohoto výměru.

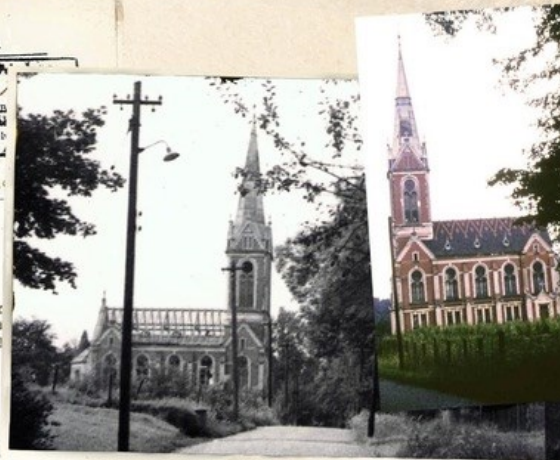
Komise výtavby si vyhrazuje právo dané podmínky kdykoliv doplnit, změnit nebo nahradit novými, vyžádá-li si to veřejný zájem.

Proti tomuto rozhodnutí se můžete odvolat do 15ti dnů ode dne doručení k odboru výtavby ONV v Děčíně, podáním učiněným u zdejšího MěstNV.

Vedoucí odboru:
Záruba Jindřich

Předseda komise:
Ladislav Záruba

Opisem na vědomí: Okresní soud v Krásné Lípě - pozemková kniha
Středoiské geodézie v Rumburku
Finanční odbor ONV v Děčíně

STAV KOSTELA KOLEM ROKŮ 1968-1969

TORZO KOSTELA BĚHEM ROKU 1970

DEMOLIČNÍ VÝMĚR ZE DNE 30. ŘÍJNA 1969

ZPRACOVAL: MICHAL ZENKNER A JAN MYŠÁK

TEXT: ZNICENEKOSTELY.CZ

ZDROJE: DEMOLIČNÍ VÝMĚR - KÚ RUMBURK

Příloha č. 9 – Starokatolický kostel: demolice (autor: Michal Zenkner, Jan Myšák, zdroj: facebooková stránka „Krásná Lípa a okolí nejen na fotografiích“)

Příloha č. 10 – Viditelné pozůstatky demolic, rok neurčen (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Turisté se chystají obnovit památník v Zahradách

Na počátku byl zřejmě pohled šéfa krásnolipských turistů Václava Hieka a Jana Doudy na dobovou fotografii, na které je řada kamenných pomníčků, s Vlčí horou na pozadí.

Poté nastaly několikaleté přípravy, kdy se prvotní nápad obnovit v Zahradách památník padlých vojáků z 1. světové války vypořádával s mnohými potížemi.

A že se při přípravách využil společný potenciál Klubu českých turistů, města Krásná Lípa a České Švýcarsko, o. p. s., jen opakovaně potvrdilo, že se lidé v Krásné Lípě umí sejt nad smysluplným

projektem.

Turisté vykouplili potřebný pozemek, město vytvořilo ve spolupráci s Ing. Karlem Hiekem technický projekt plánované úpravy. České Švýcarsko, o. p. s. pomohlo vyhledat vhodný dotační titul a zpracovalo projektovou žádost, která byla v minulém měsíci podána a následně byla i doporučena k dalšímu grantovému projednávání. Obnova prostranství na křižovatce v Zahradách si vyžádá celkové náklady cca 500 tisíc korun. Budou provedeny terénní úpravy, původní kamenné pomníčky budou kameníkem opraveny a usazeny

na původní místo, budou realizovány také sadovnické úpravy a celá plocha bude symbolicky ohrazena. Pokud vše půjde podle předpokladů, bude možné práce započít již na podzim letošního roku. Koncem jara roku 2012 by pak byla obnova památníku dokončena.

Jako připomínka válečných obětí, v tomto případě německých vojáků padlých v první světové válce, se tak památník stane důstojným pietním místem.

(J. Kolář)

Příloha č. 11 – Krásnolipský Vikýř ze dne 17.2.2011 (dostupné online

<https://krasnalipa.cz/vikyř.php>)

Vzpomínky pamětníků ožijí díky audio a video reportážím žáků z osmi základních škol Šluknovského výběžku

Ve čtvrtek 19. března 2020 se od 16 hodin v Kulturním domě Střelnice v Rumburku uskuteční slavnostní prezentace projektu *Příběhy našich sousedů*, který dětem přibližuje vzpomínky pamětníků ze Šluknovska.

Do projektu *Příběhy našich sousedů*, který se na Šluknovsku konal letos již podruhé, se zapojilo celkem osm žákovských týmů z osmi základních škol. Pod vedením svých učitelů zaznamenali pamětnická vyprávění žáci ze základních škol v Krásné Lípě, Dolní Poustevně, Mikulášovic, Dolního Podluží, Šluknova, Varnsdorfu a rumburských základních škol U Nemocnice a Týrsova.

V průběhu šesti měsíců žáci nejprve natáčeli vyprávění místních pamětníků a dohledávali dokumentární materiály k jejich příběhům. Ze shromážděných podkladů pak vytvořili vlastní dokumentární díla, která odborně i široké veřejnosti představí právě na slavnostní prezentaci 19. března.

Mezi pamětníky, jejichž osudy děti zpracovávaly, patří pan Martin Schulz, který žákům z Krásné Lípy přiblížil svou práci v rádiu Svobodná Evropa. Pan Jaromír Ulbrecht vyprávěl o svém dětství během druhé světové války, ale i o velmi úspěšném životě v emigraci. O emigraci si děti mohly vyslechnout také z vyprávění pana Jaroslava Štátného, který jako houslista procestoval celý svět. Pan Werner Hentschel děti seznámil se zajímavou historií obce Liščí i s poválečnými událostmi v našem kraji. O svém dětství za druhé světové války žákům pohovořila paní Věra Kyjovská. Tématu odsunu německých obyvatel a vysídlování pohraničí se věnovaly děti z Dolní Poustevny díky vyprávění pana Willibalda Kreibicha. Děti ze Šluknova naslouchaly sourozencům Růžené Wienerové a Vladislavu Lahučkému o osídlování pohraničí, ale i o následné kolektivizaci. Žáci z Varnsdorfu se vypravili za paní Bohumilou Loukovou, která jim mimo jiné přiblížila i strasti její rodiny v období druhé světové války a po roce 1948.

V rámci slavnostního podvečera odborná porota ve složení Ester Sadivová (historik), Jitka Čapková (pedagog), Marek Douša (novinář) posoudí zpracovaná dokumentární díla žáků i jejich prezentace před publikem a nakonec z nich vybere tři vítězné projekty. Prezentace v Kulturním domě Střelnice v Rumburku je přístupná veřejnosti.

Projekt *Příběhy našich sousedů* vznikl pod taktovkou Post Bellum a měst Šluknovského výběžku, konkrétně pak: Dolní Poustevny, Dolního Podluží, Šluknova, Mikulášovic, Rumburku, Varnsdorfu a Krásné Lípy.

Od roku 2012 do ledna 2020 se do projektu *Příběhy našich sousedů* po celé České Republice zapojilo 989 českých škol s více jak 6319 žáky a studenty, kteří pod vedením 1162 učitelů zdokumentovali v 1475 žákovských dokumentaristických týmech téměř již 1500 pamětnických příběhů. Cílem nebylo zapojit jen elitní školy a nejnadanější žáky, ale zpřístupnit touto formou moderní dějiny co nejširšímu okruhu čtrnáctiletých a patnáctiletých žáků a studentů. Výsledné dokumenty je možné zhlédnout na webu www.pribehynasichsousedu.cz

Post Bellum, o. p. s.

Krásnolipský tým pod vedením paní učitelky Evy Salovové na natáčení v Doubici

Tým z Krásné Lípy pracuje na scénáři

Úsměvy Iva Šmoldase

Dvouhodinový pořad „Úsměvy Iva Šmoldase s písničkami Pepy Štrosse“, tj. Inteligentní humor Iva Šmoldase a swingové písničky v podání folkového dua „Pepa Štross a syn“, zazní ve čtvrtek 12. března 2020 od 19:00 v Kulturním domě Krásná Lípa. Vstupné je 70 Kč.

Příloha č. 12 – Krásnolipský Vikýř ze dne 6.3.2020, upozorňující za rozhovory natočené ve spolupráci PostBellum a Paměti národa, z těchto rozhovorů pochází také rozhovor s panem

Klingerem (dostupné online <https://krasnalipa.cz/vikyř.php>)

Příloha č. 13 – Jägerova vila spolu s přiléhající továrnou (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Příloha č. 13. – Jägerova vila, rok 2023 (autor: Natálie Tomečková)

Příloha č. 13. – Pohled od vily k místu původní továrny, dnes zbyl z továrny pouze komín, který již přes stromy není vidět (autor: Natálie Tomečková)

Příloha č. 14 – Představy do budoucna obyvatel Krásnolipska na počátku 20. století (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

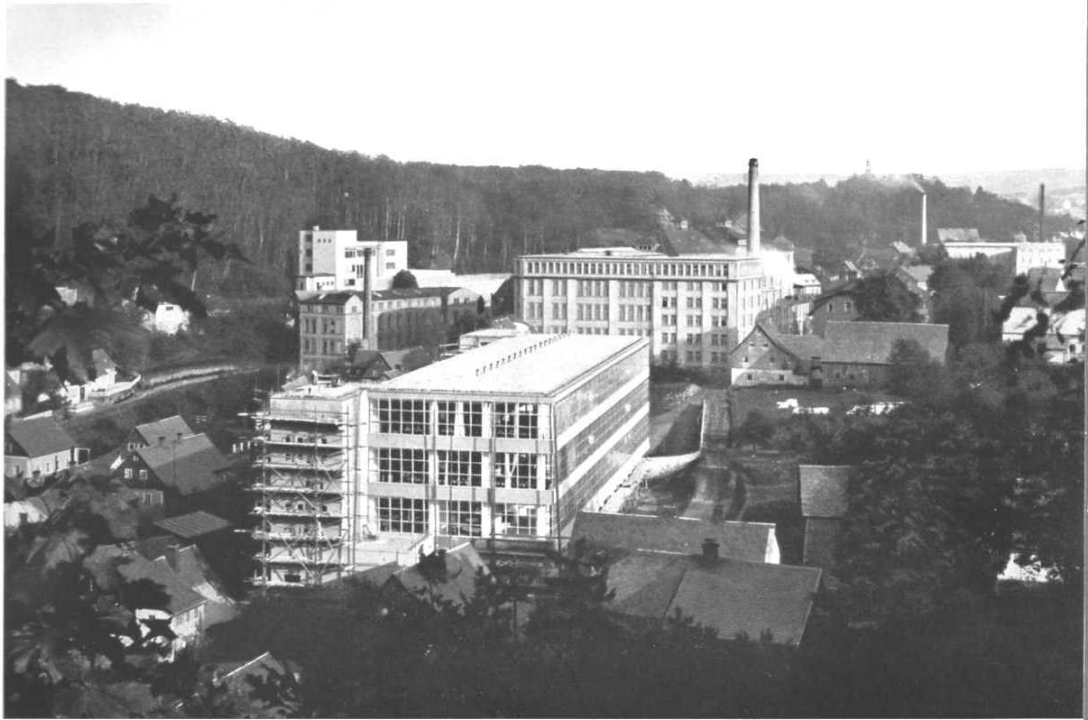

Bild 36: Kunert-Fabriken, Schönlinde
Kunert Works, Schoenlinde branch

Příloha č. 15 – budovy Kunertovy továrny v dobách rozkvětu (zdroj: archiv Městského úřadu
Krásná Lípa)

Bild 37:
Schönlinde,
Hauptfabrik
Schoenlinde
Main Building
of the Kunert
branch

Příloha č. 15 – Budovy původní Kunertovy továrny dnes, 2023 (autor: Natálie Tomečková)

Příloha č. 16 – Trosky domů a budov, dům na spodním obrázku byl po dlouhém chátrání zdemolován letos, 2023 (autor: Natálie Tomečková)

Příloha č. 17 – náměstí v Krásné Lípě okolo roku 1900, na domech patrné německé nápisy, o prosperitě města svědčí dva hostince vedle sebe, v centru kašna se sochou Victoria (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Příloha č. 17 – náměstí v Krásné Lípě zhruba v 60. letech za lípou ještě zbytek kašny bez sochy (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Příloha č. 17 – náměstí okolo roku 2000, přímo na náměstí postavena autobusová zastávka (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Příloha č. 17 – náměstí rok 2023 (autor: Natálie Tomečková)

Příloha č. 18 – Deutsches Haus na náměstí, patrně počátek 20. století (zdroj: archiv Městského úřadu Krásná Lípa)

Příloha č. 18 – Stejná budova dnes, 2023 (autor: Natálie Tomečková)

Příloha č. 19 – Dům Českého Švýcarska, Královské náměstí, 2023 (autor: Natálie Tomečková)

Příloha č. 20 – Aparthotel Lípa, 2023 (autor: Natálie Tomečková)

